

SZAKDOLGOZAT

Dosztály Boglárka

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Óvodapedagógus alapképzési szak

**A VÁLÁS SZEMÉLYISÉGFORMÁLÓ HATÁSÁNAK
VIZSGÁLATA ESETTANULMÁNYON KERESZTÜL**

Belső konzulens: Klinger Csilla

mesteroktató

Belső konzulens intézete/tanszéke:

Gyermeknevelési Tanszék

Készítette: Dosztály Boglárka

TS1DSV

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék:

Bevezetés:	2
Szakirodalmi áttekintés:	4
1. A család elméleti hátttere:	4
1.1 A család fogalma:	4
1.2 A család legfontosabb funkciói:	5
1.3. A jól működő család jellemzői:	9
2. A válás elméleti hátttere:	10
2.1. A válás fogalma:	10
2.2. Válási statisztikák változása:	10
2.3. Családjogi törvény változása:	11
2.4. A válás folyamata:	12
2.5.: A krízis lélektana:	13
2.6. A válást követő gyász:	15
2.7. A válás hatása a gyermekre:	17
Esettanulmány:	19
3. Eszközök:	19
4. Módszer:	20
4.1. Módszerválasztás indoklása:	20
4.2. Vizsgált személy bemutatása:	22
5. Vizsgálat:	22
5.1. Heteroanamnézis az édesanyával:	22
5.2. Családrajzelemzés:	25
5.3. Fejlődés nyomon követési dokumentáció elemzése:	32
5.4. Pedagógiai Vélemény összefoglalása:	40
5.5. Gyermekmegfigyelés:	41
6. Vizsgálat összegzése:	43
Összefoglalás:	45
Irodalomjegyzék:	47
Ábrajegyzék:	49
Mellékletek:	50
Hallgatói nyilatkozat:	72
Konzulensi nyilatkozat:	73

Bevezetés:

Szakedolgozatom elkészítéséhez „A korai személyiségfejlés pszichológiai sajátosságai” című témát választottam. Azonban mivel ez egy igen tág téma, ezen belül azt szeretném részletesen vizsgálni, hogy a válás milyen hatással van az óvodás gyermek személyiségének fejlődésére. Ezt egy konkrét gyermek példáján keresztül, esettanulmányban szeretném bemutatni.

Azért döntöttem úgy, hogy a válás gyermeki lélekre gyakorolt hatását szeretném részletesebben vizsgálni, mivel az elmúlt években számos válás történt a közvetlen környezetemben, és külső szemlélőként mindig nagyon érdekes volt megfigyelni, hogy ez hogyan hat a családokban lévő gyermekekre. Így bár én nem elvált szülők gyermeke vagyok, mégis volt lehetőségem testközelből belelátni a folyamatba, közeli ismerősök példáján keresztül.

Emellett számos olyan esettel találkozhatunk, amelyben a szülők kizárólag azért maradnak együtt egy rosszul működő házasságban, mert nem szeretnék, hogy a gyermeküknek csonka családban kelljen felnevelkednie, és úgy gondolják, hogy ezzel teszik neki a legjobbat. Személyes véleményem szerint a gyermek lelki egészségére tekintve sokkal jobb az, ha a szülők idejében felbontják a láthatóan nem jól működő párkapcsolatot, mint az, ha egy toxikus családi légkörben kell felnőnie, amely azon túl, hogy önmagában is nagyon megterhelő lelkileg, a későbbiekben az életének számos egyéb területére igen negatív kihatással lehet. Az, hogy a szülők nem egészséges párkapcsolati mintát közvetítenek a gyermek számára, befolyásolhatja többek között például a gyermek későbbi párkapcsolatait, emberi kapcsolatait, és önmagához való viszonyát. Az állandó feszültség, a folytonos veszekedés teljesen lerombolhatja egy gyermek önbecsülését, aki mivel nem tudja mivel magyarázni szülei viselkedését, könnyedén önvádolásba kezdhet.

Úgy vélem, hogy törekedni kell az aranyközépút megtalálására. Vannak olyan rosszul működő házasságok, amelyeket munkával, akár külső segítséggel még helyre lehet hozni, ugyanakkor azt is be kell tudni látni, ha ez a kapcsolat már olyan mértékben diszfunkcionálisan működik, hogy nem lehetséges azt megjavítani. Valóban nagyon fontos, hogy a szülők szem előtt tartsák a gyermekük érdekeit, de emellett a sajátjaikat sem hanyagolhatják el.

Hiszen bár a válás szinte minden esetben egy igen nehéz időszakot idéz elő egy család életében, mivel ez egy krízishelyzet, azonban úgy gondolom, hogy hosszabb távon a gyermeknek is az a legnagyobb segítség, ha a szülei képesek békésen viszonyulni egymáshoz, amelynek olykor egyetlen megoldása a házasság felbontása lehet.

Egyik legfőbb célkitűzésem, hogy a szakdolgozat elkészítése során, különösen az elméleti háttér összegyűjtésekor, mélyebben betekintést nyerhessek abba, hogy a szülők válása adott esetben, általánosságban milyen hatást gyakorol az óvodás gyermek viselkedésére, személyiségének későbbi kibontakozására, milyen folyamatok zajlódhatnak le a gyermekekben ennek hatására. Szeretném megismerni a lehetséges gyászreakciókat, és azt, hogy ezek általában mennyi ideig tartanak, hogyan segíthető át rajtuk a gyermek. Bízom benne, hogy amennyiben erre a tudásra szert teszek, a képes leszek azt a későbbiekben, óvodapedagógusi munkám során kamatoztatni, hasznosítani. Ezáltal lehetőségem nyílik majd arra, hogy felkészülten álljak a témához, és megfelelően kezeljem, ha például a saját csoportomból valamelyik gyermeknek elválnak a szülei. Tehát úgy gondolom, hogy mindenképpen előnyös, ha ezen információk a birtokomban vannak, hiszen óvodapedagógusként számos olyan helyzet adódhat, amiben segítséget kell nyújtanunk egy gyermeknek egy nehéz időszak leküzdésében, vagy legalább megkönnyíteni azt a számára.

Másrészt pedig szakdolgozatom második felében esettanulmányon keresztül szeretnék bemutatni és megvizsgálni egy nem hétköznapi esetet. Felmerült bennem a kérdés, hogy vajon mi vezethetett a vizsgált gyermek fordulatossá válásához. Az esettanulmányom célja tehát a gyermek fejlődési dinamikájának magyarázata. Igyekszem a lehető legtöbb információt összegyűjteni az esetről a gyermekkel foglalkozó pedagógusoktól, szülőktől, az óvodai dokumentációkból. Jelenleg minden nap találkozom a gyermekkel a külső szakmai gyakorlatom alatt, ezért lehetőségem van őt részletesen megfigyelni. Végezetül pedig szeretném levonni a következtetéseket, hogy jelenleg hogyan hatnak ki a gyermek viselkedésére ezek a múltbeli események.

Szakirodalmi áttekintés:

1. A család elméleti háttere:

1.1 A család fogalma:

Mielőtt a válás témakörétől szót ejtünk, elengedhetetlen letisztáznunk magát a család fogalmát, hiszen a házasságkötések felbontása minden esetben erős hatással van az egész család életére, megváltoztatja azt. A család fogalma kultúrától és társadalmi kontextustól függően eltérő lehet, alapulhat például biológiai, élettársi, vagy örökbefogadási kapcsolaton. Általánosságban azonban az érzelmi köteléken, az együttélésen vagy rokoni kapcsolaton és a gondoskodáson alapul.

A család fogalmát tehát számos módon, több megközelítésből meghatározhatjuk. Legegyszerűbben megfogalmazva, szociológiai értelemben véve a családot az különbözteti meg más csoportoktól, hogy különmemű személyekből áll, akik egymással vérségi (vagy örökbefogadási) kapcsolatban állnak, és több (legalább két) generációhoz tartoznak. Vagyis egy férfi és egy nő, valamint az ő leszármazottaik alkotják. A család reprodukálja önmagát, azaz képes önerőből új tagokkal bővülni (Magyar, Bodonyi Hegedűs, 2006).

A család alapvetően egy nyílt, dinamikus társadalmi rendszer, amely nyitott a környezete felé, és folyamatosan változásban van. Folyamatosan reagál a külső, és a családból jövő ingerekre, hatásokra egyaránt, amelyekre aztán válaszreakció is érkezik, tehát egy állandó, többirányú hatásrendszert hoz létre, amely egyfajta lüktetést ad a családi életnek (Busi, 2006). A család rendszerén belül tehát egy nem egyirányú hatásrendszerrel beszélhetünk. Például a szülők viselkedését befolyásolják a gyermekek, egyedi érzelmi reakcióikkal és sajátos verbális képességeikkel már a beszéd megjelenése előtt is, melyekkel egyrészt reagálnak a környezetükre, másrészt pedig hatással vannak arra (Cole, 1997). Ebből kifolyólag tehát amellet, hogy minden egyes családtag egyénileg is fejlődik, változik (ezt nevezzük koindividuációnak), ezek a változások egymásra, azaz a többi családtagra, azok fejlődésére is hatást gyakorolnak (ezt hívjuk koevolúciónak) (Busi, 2006).

Az ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezményének preambuluma a családot az alábbi módon tartja számon: „A társadalom és a természetes környezet alapvető csoportját jelenti valamennyi tagja, különösen a gyermekek növekedésének és jólétének megteremtése érdekében. Az Egyezmény elfogadja, hogy a „család” jelenthet egy sor olyan formát és megoldást, amely biztosítja a gyermek gondozását, védelmét, fejlődését.

Ez lehet a nukleáris család, de lehet más, hagyományos vagy modern közösségi alapú egység is, amennyiben az a gyermek legfőbb érdekének megfelel” (Mersz.hu).

Fontos leszögezni, hogy a jelenlegi magyar törvények szerint jogilag nem feltétlenül tekinthetők családnak az élettársi kapcsolatban együtt élő közösségek, abban az esetben sem, ha közös gyermekkel rendelkeznek (Árvai, 2013).

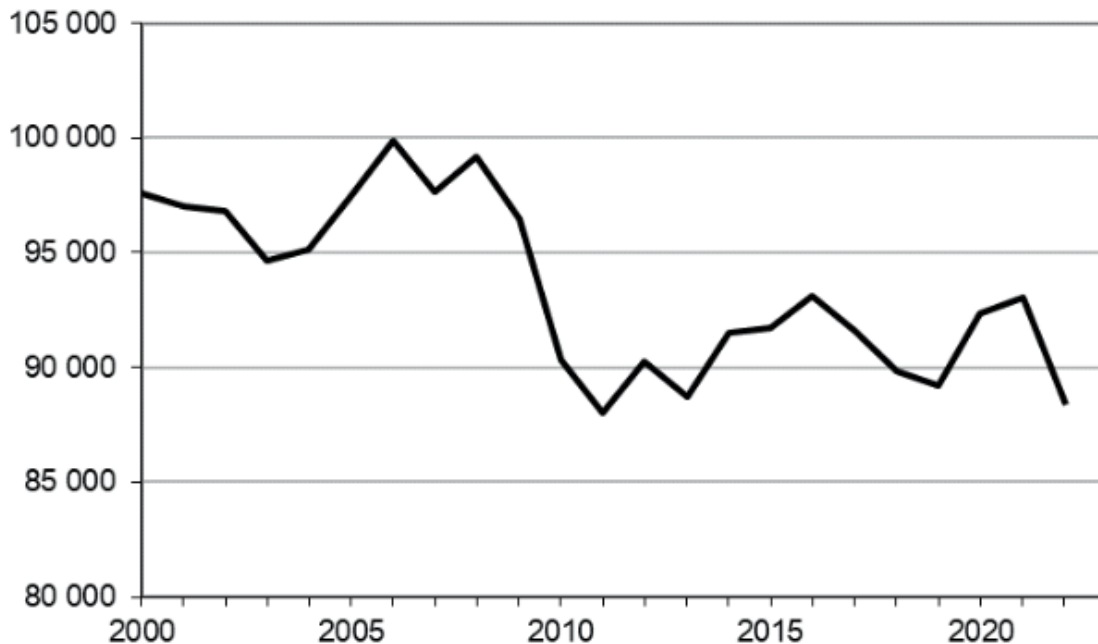
A magyar jogrend szerint élettársi kapcsolatnak az az életközösség számít, amelyben a pár tagjai életvitelszerűen egy háztartásban élnek, gazdasági és érzelmi közösséget alkotva egymással, házasságkötés nélkül. Feltétele, hogy a két fél nem lehet más személlyel bejegyzett élettársi életközösségben, élettársi kapcsolatban, vagy házastársi kapcsolatban, valamint nem lehetnek testvérek, illetve egyenes ági rokonok. A házasságtól eltérően az élettársi kapcsolat létrehozásához nem szükséges szerződést kötni a felek között, kivéve, ha vagyoni jogi okokból kifolyólag ezt meg szeretnék tenni. Az élettársi kapcsolat megszűnik, ha a felek kapcsolata magasabb státuszba lép (például házasságot kötnek), vagy ha életközösségük véget ér (Dénesné, 2018).

Bár a legtöbben többnyire tisztában vagyunk a házasság lényegével, mivel hazánkban a törvények a házasság intézményét részesítik előnyben a családi élet szempontjából, ezért nagyon fontos tisztázni a házasság fogalmát is. A magyar jogrendszer szerint (1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról) a házasság egy nő és egy férfi életközösségét létrehozó kapcsolatot jelenti, amely nem csak jogilag elismert, hanem egy védettséget is jelent a felek számára, házastársi jogokat és kötelezettségeket keletkeztetve, a felek egyenjogúságának tükrében. Ez jelenti a családi kapcsolat alapját, amelynek létrejöttét és megszűnését is a törvény rendezi (Hegedűs, 2020).

1.2 A család legfontosabb funkciói:

A családok számos mindenki számára egyértelmű, illetve kevésbé nyilvánvaló funkciót is betöltenek a társadalomban. (ld.: 2. ábra) A család funkcióit többféle felosztásban osztályozhatjuk, attól függően, hogy éppen milyen szempontok a hangsúlyosabbak a vizsgálatukban. Alapvetően ezek a funkciók állandó változásban vannak, mivel a társadalmi és gazdasági hatások nagyban befolyásolják, hogy éppen melyik funkciók a legfontosabbak, leghangsúlyosabbak, és melyek számítanak kevésbé lényegesnek (Bodonyi, Busi, Vizelyi, 2006).

A család egyik leglényegesebb funkciója a biológiai funkció, azaz a reprodukció. A magyar családok reprodukcióját jelenleg (a 2022-es népszámlálási adatok szerint) csökkenő születésszám jellemzi (ld.: 1. ábra), amely nem elégséges a népesség demográfiai utánpótlásához, ezért hosszú távon elöregedő társadalomhoz vezet.

1. ábra: Élveszülések száma, 2000–2022 (Forrás: KSH, Demográfiai évkönyvek)

A népesség utánpótlása szülői és társadalmi szempontból is egy különösen fontos, és nélkülözhetetlen funkció, hiszen ezáltal biztosított egy adott társadalom megőrzése, továbbvitele, továbbfejlődése. Napjainkban a gyermekvállalást egyik legjobban befolyásoló, szabályozó tényezőnek az anyagi megfontolások számítanak. Egyértelmű, hogy egy gyermek/gyermek vállalása jelentős anyagi terheket ró a családra, ami akár komoly nehézségeket okozhat a család működésében, fenntartásában, ezért ez a tényező sokakat eltántorít a gyermekneveléstől. Így a társadalom és a család érdekei ütközhetnek, hiszen a társadalmi érdek az, hogy a társadalom reprodukálja magát, növekedjen a lélekszám, ezzel szemben a családnak azonban saját érdekeit is szem előtt kell tartania (Bodonyi, Busi, Vizelyi, 2006).

A biológiai kötődés is egy igen erős összetartó erő, mivel a genetikai kötelék nem szétszakítható. Statisztikai valószínűséget tekintve minden gyermek 50-50%-ban örökli az édesanya és az édesapa génjeit. Egy család felbomlásakor a szülők jogilag elválhatnak, külön költözhetnek, és új családot alapíthatnak, azonban egy közös gyermek minden esetben összeköti őket a szülőtárrsal, tehát mint már említettem, a biológiai kötöttség nem felbontható. Ebből fakad az is, hogy általában a gyermekeket viseli meg meg legjobban a család felbomlása, és ezért nagyon fontos, hogy a szülőtársak lehetőségeikhez mérten továbbra is igyekezzenek társként részt venni a gyermek életében, nevelésében, az ő érdekeit szem előtt tartva (Bodonyi, Busi, Vizelyi, 2006).

Biológiai szempontból számos sajátos emberi motívummal rendelkezünk. Ezek közül az egyik legfontosabb a bensőséges kapcsolatra való igény. Maslow motivációs elmélete szerint, a gyermeki személyiség fejlődésének, valamint a sikeres szocializáció alapjait legnagyobb részben a jó családi környezet biztosítja. A Maslow által megalkotott piramis szerint az emberi szükségletek alapját az élettani, biológiai szükségletek alkotják, majd ezekre épülnek a „felsőbbrendű szükségletek”, azaz a biztonságérzet, odatartozás érzése, ragaszkodás, és érzelmi szükségletek, amelyek optimális esetben egy jól működő családi környezetben épülnek ki és szilárdulnak meg az egyénben (Bodonyi, Busi, Vizelyi, 2006).

Szorosan ide kapcsolódó, kiemelt fontosságú funkciója a családnak a benne élő egyének pszichés védelmének biztosítása, az érzelmi biztonság, harmónia megteremtése által. Ez biztosítja a közösség tagjainak a kikapcsolódást, valamint védelmet nyújt számukra a külvilágból folyamatosan érkező, a társadalmi szerepek betöltéséből fakadó feszültségekkel szemben. Egy meleg, támogató családi közegben a tagok megélik az összetartozás érzését, nem válnak magányossá, ami nagyon elengedhetetlen lelki egészség megőrzése érdekében (Bodonyi, Busi, Vizelyi, 2006).

A biológiai funkcióhoz kapcsolódóan, szintén a családban történik meg a nemi szerepek megalapozása, elsajátítása is. A gyermek fogantatásának pillanatában eldől, hogy milyen nemű lesz. Későbbi pszichoszexuális fejlődésének alapjait a szülők által közvetített nemi minták, valamint egymáshoz való viszonyuk adja meg. Ebből kifolyólag lényeges, hogy az anyuka biológiai és lelki tekintetben egyaránt női, az apuka pedig férfi szerepet viseljen a családban (Bodonyi, Busi, Vizelyi, 2006).

Mint ahogyan arról feljebb már szót ejtettem, a társadalom szempontjából nagyon meghatározó, kiemelt fontosságú funkciója a családnak az, hogy egy gazdasági egységet alkot. A családok legnagyobb része leginkább jövedelmi közösséget képez, azaz a kereső családtagok jövedelméből gazdálkodnak, és a fogyasztói társadalom részét képezik. Ezen kívül azonban léteznek termelő családok is, akik a termelőmunka szervezeti egységét képezik. A család, mint szervezeti egység, gazdasági hasznot is hoz a tagok számára, a munkamegosztáson keresztül. A gazdasági funkció teljesítése érdekében leggyakrabban végzett otthoni tevékenységek közé tartoznak például a különféle háztartási munkák, a család életterének karbantartása, fejlesztése, valamint az arra rászoruló családtagok (például kisgyermek, öregek) segítése. (Bodonyi, Busi, Vizelyi, 2006).

A család az elsődleges szocializáció helye. A gyermek társadalomba való sikeres beilleszkedéséhez elengedhetetlen, hogy a családban megtanuljon szabályokhoz, normákhoz, követendő értékekhez alkalmazkodni. A családi szocializáció több szinten zajlik. Azon túl, hogy ellátja a gyermek biológiai gondozását, biztosítja számára azokat a feltételeket, amelyek a testi-lelki egészséghez, megfelelő fejlődéshez szükségesek, illetve meghatározott szerep és viselkedésmintákat is közvetít. Erre a primer szocializációs alapozásra épül a tudatos családi nevelés (Bagdy, 1997).

<i>Funkció megnevezése</i>	<i>Funkció feladata</i>
Reprodukciós funkció	Népesség utánpótlása Társadalommegőrzés és fejlesztés
Gazdasági funkció	<i>Termelés:</i> Életfeltételek megteremtéséhez szükséges javak előállítása <i>Fogyasztás:</i> Kiadások, jövedelemből való gazdálkodás, életfeltételek kielégítése
Érzelmi szükségletek kielégítése	Gyermekek kiegyensúlyozott lelki fejlődésének biztosítása Személyiség fejlődésének biztosítása Pszichés védelem: érzelmi biztonság, harmónia, külső környezetből származó feszültségektől való védelem

2. ábra: A család funkciói és feladatai (Forrás: Bodonyi, Busi, Vizelyi, 2006 nyomán)

1.3. A jól működő család jellemzői:

Egy család működése, a benne fennálló érzelmi kötődések igen nagy részt a szülők kapcsolatának minőségén alapszanak (Magyar, 2006). Pál Ferenc megközelítése szerint egy meghitt kapcsolat legfőbb kiindulópontja az egyén önmagával való kapcsolata. Úgy véli, hogy sokan hamis illúzióba ringatva magukat egy párkapcsolattól várják azt, hogy elhitesse velük, hogy szerethetőek és értékesek. Az egyén korlátai azonban végső soron a párkapcsolat korlátai is lesznek. Ahhoz tehát, hogy a párkapcsolatban mindkét fél megélhesse az intimitást, meghittséget, nem elég csupán a szerelem. A párkapcsolat megfelelő működéséhez elengedhetetlen, hogy saját magukkal is megfelelő kapcsolatot ápoljanak a felek (Pál, 2010).

Gary Chapman (2015) szerint a diszfunkcionálisan működő családok gondjaira igen nagy hangsúlyt helyeznek manapság, míg azzal kevesen vannak tisztában, hogy valójában milyen egy jól működő család. Úgy véli, hogy amíg nincs világos képünk arról, hogy milyen egy harmonikus család, addig aligha lehet megvalósítani azt. A családnak egy jól működő közösségnek kell lennie, amelyhez öt lényeges szempontot fogalmazott meg.

Chapman nagyon fontosnak tartja, hogy a férj és a feleség meghitt kapcsolatot ápoljanak egymással. A szülők feladata, hogy utat mutassanak a gyermekeiknek, a gyerekek pedig becsüljék meg a szüleiket, és figyeljenek rájuk. Elengedhetetlen, hogy a családtagok szolgálatkészen forduljanak egymás felé, valamint, hogy ne csak a feleség, hanem a férj is tevékeny szeretettel vegyen részt a család életében.

Egyik leglényegesebb gondolata talán az, hogy a gyermeknevelésre nincsen recept, hiszen nincsen sem két egyforma gyerek, sem két egyforma szülő, ezek a különbségek pedig mind befolyásolják az egyéni fejlődésüket. Azonban néhány alapvető nevelési elvet minden esetben érdemes szem előtt tartani: Az első és legfontosabb, hogy minden gyermeknek szüksége van a szeretetre. A szülők feladata továbbá, hogy vezessék őket, és utat mutassanak nekik, a gyermekeknek pedig meg kell tanulniuk, hogy miként viszonyuljanak a tekintélyhez (Chapman, 2015).

Magyar Erzsébet (2006) szerint nagyon fontos, hogy a házaspár szerelemmel és szeretettel kötődjön egymáshoz. Ha a gyermek egy olyan légkörbe születik bele, ahol ez fennáll a szülők között, jóval nagyobb eséllyel részesül a harmonikus családi életben, melynek egyik alapvető eleme a családtagok közötti együttműködés.

2. A válás elméleti háttere:

2.1. A válás fogalma:

Jogi szempontból tekintve a válás maga a házasság felbontását jelenti. Azonban egy másik szempontból vizsgálva, hétköznapi értelemben véve nem csupán ezt az egyszeri eseményt, azaz a házasság jogilag történő felbontását jelenti, hanem egy hosszú folyamatot foglal magába, amely a válás fontolgatásával kezdődik, és a válás utáni életvitel megszilárdulásával ér véget. (Bognár és Telkes, 1986)

A szociológia eszközeivel vizsgálva a válásnak számos hatását és következményét megállapíthatjuk. Ide köthető például az, hogy demográfiai szempontból nem elhanyagolható tényező, hogy a válásokkal együtt elterjedtek az egyszülős családok, illetve az egyedülállók, valamint az új családi formák elterjedésében is közrejátszott. (Mint például az élettársi kapcsolatok, mozaik családok) A házasságok felbontása gyakran visszahat a házasságkötések számának alakulására is, hiszen ezáltal az elvált egyének jogilag is lehetőséget kapnak egy újabb házasság megkötésére (Gyarmati, Püski, Barta, 1997).

2.2. Válási statisztikák változása:

Tekintve, hogy szakdolgozatomban mélyen érintem a válás témakörét, nagyon fontos megvizsgálnunk a válási statisztikák alakulását a közelmúltra visszatekintve. A 2000-es évek elején hazánkban a válások száma többnyire stagnált, szűk határokon belül ingadozott. 2000 és 2008 között átlagosan 24.829 válás történt évente. Ez azt jelentette, hogy ezer lakosra levetítve átlagosan 2,5 válás jutott. 2009-től 2014-ig aztán valamelyest csökkenni kezdett a válások száma. Míg 2009-ben 23.820 házasság ért véget válással, 2014-ben ez a szám 19.576 volt. Ezen időintervallum alatt átlagosan 2,3 válás jutott ezer főre. 2015-ben aztán történt egy kis kiugrás 20.315 válással, majd pedig ismét csökkenő tendenciát kezdett el mutatni. 2016 és 2018 között átlagosan 11%-al csökkent a válások száma. 2019 és 2023 között az évenkénti válások száma igen ingadozóvá vált. 2019-ben az előző évi 16.592 válást 17.600 házasság felbontása követte, majd 2020-ban pedig lecsökkent ez a szám 14.979-re. Ezt követően 2021-ben aztán ismét növekedett ez a szám, abban az évben 18.902 válás történt. 2022-től aztán újból valamelyest csökkenni kezdett a tendencia. A legfrissebb rendelkezésre álló adatok szerint 2023-ban, azaz tavaly 16.700 alkalommal mondta ki a bíróság a válást.

Általánosságban megfigyelhető, hogy az ezredfordulóhoz képest napjainkban kevesebb válás történik évente, hiszen míg például 2000-ben 23 987 házastársi kapcsolatot bontottak fel, az előző évben ez a szám 16.700-ra csökkent. Ezek azonban természetesen így is hatalmas, egyáltalán nem elhanyagolható mértékű számok, amelyeknek alakulását számos külső tényező befolyásolhatja (KSH, 2023).

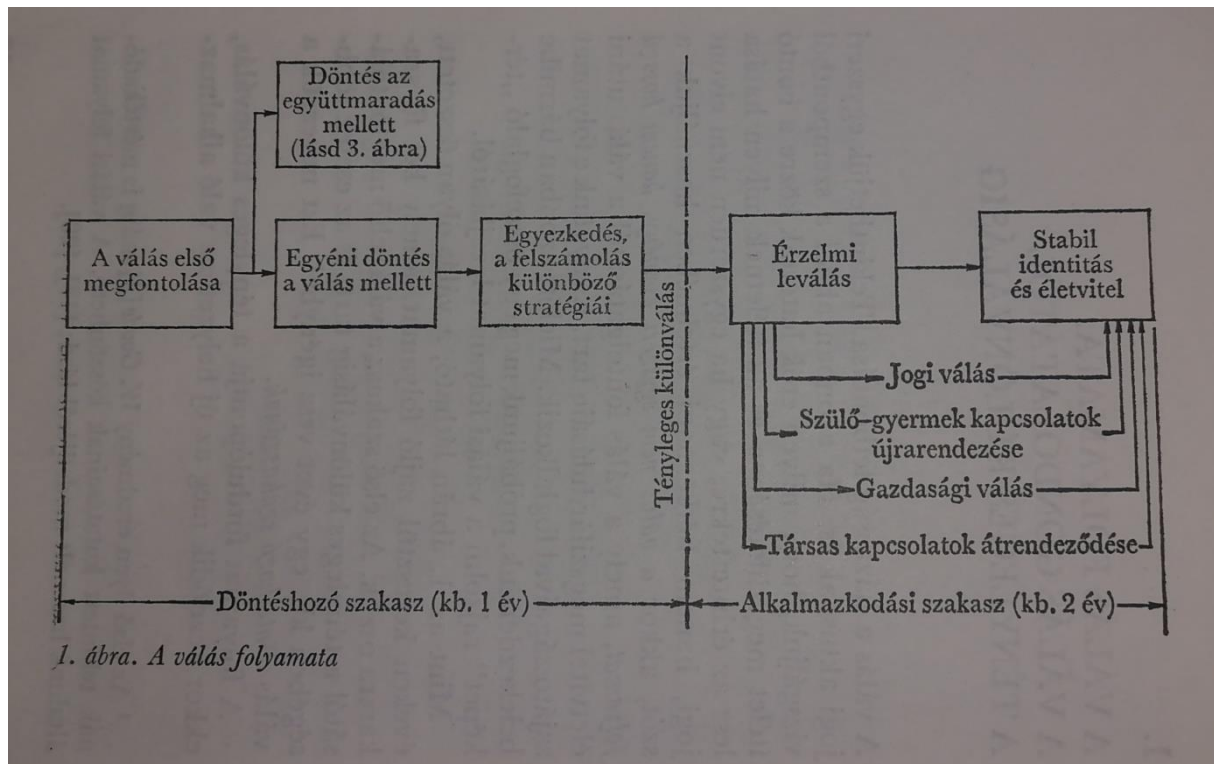
2.3. Családjogi törvény változása:

Mivel hazánkban igen nagy számban bomlanak fel házasságok, 2015-ben szükségessé vált a családjogi törvény módosítása, annak érdekében, hogy elősegítsék a gyermekelhelyezés hatékonyságát. Erőteljes változtatások történtek a szülők felügyeleti jogát szabályozó paragrafusokban. A törvény megerősítette az együttdöntési jog értelmezését, azaz hogy milyen esetekben kötelesek a szülők közösen dönteni a gyermeket illetően. Pontosították a tartózkodási hely és a lakhely megváltoztatásának fogalmát. Ennek értelmében tartózkodási hely változásának az számít, ha a gyermek kikerül az őt nevelő szülő háztartásából. Ebben az esetben a szülők kötelesek együtt dönteni a kérdésben, még mielőtt a tartózkodási hely változása ténylegesen megtörténne. Ezzel szemben a lakhely megváltoztatásáról szabadon dönthet az a szülő, akinél a gyermek el van helyezve, és a saját háztartásában neveli. Azaz az ország bármely pontjára letelepedhet a gyermekkel, nem szükséges ehhez a másik szülő beleegyezése.

Ezen felül arról is döntöttek, hogy továbbra sem lesz arra lehetőség, hogy a bíróság közös felügyeletet rendeljen el, vagyis mindenképpen csak az egyik szülő láthatja el a gyermek felügyeletét, akinek a háztartásában a gyermek gondozása történik. A szülők egyébként külön megegyezhetnek arról, hogy közös felügyeletet lássanak el, azaz mindenben közösen döntsenek a gyermeket illetően. A bíróság nem köteles dönteni arról, hogy a gyermeket melyik szülőnél helyezték el, arról azonban dönt, hogy melyik szülő lássa el a felügyeletet. Ezeknek a változtatásoknak köszönhetően a szülőknek lehetősége nyílt arra is, hogy a bíróságon kérelmezzék a felügyeletijog megosztását közöttük. Ezen módosítások legfőbb célja az, hogy a szülők a válást követően is megmaradjon egyfajta együttműködő közegként a gyermek életében (Hírsztráda-hírek 2022).

2.4. A válás folyamata:

Mint ahogyan arról már szót ejtettem, nem jogi szempontból vizsgálva a válás valójában nem egy egyszeri eseményt, hanem egy hosszú folyamatot foglal magába, ami a válás fontolgatásával veszi kezdetét, és a válás utáni élet megszilárdulásával zárul le (Bognár és Telkes, 1986). Ennek a folyamatnak legfőbb szakaszait (ld.: 3. ábra) szeretném a következőkben bemutatni.

3. ábra: A válás folyamata (Forrás: Bodnár és Telkes, 1986, 14.o.)

A válás egy igen összetett, éveken át zajló folyamat, amely alapvetően két fő szakaszra bontható. Az első szakasz, azaz a válás döntéshozó szakasza (ld.: 3. ábra) körülbelül egy évig tart. Ez a szakasz a válás első megfontolásával kezdődik. Ezen időszak alatt az egyén dönthet az együttmaradás mellett is. Ha azonban megszületik az egyéni döntés a válás mellett, megkezdődik az egyezkedés a felek között, bevetik a felszámolás különböző stratégiáit. A döntéshozó szakasz végül a folyamat fordulópontjával, a tényleges különválással zárul.

Ezt követően kezdődik meg a válási folyamat második szakasza, azaz az alkalmazkodási szakasz, amely legalább még egy évet vesz igénybe (ld.: 3. ábra), azonban egyes esetekben ennél sokkal hosszabb időre is szükség lehet.

Ebben az időszakban a feleknek meg kell tanulniuk alkalmazkodni az új, megváltozott élethelyzetükhöz, amely számos különálló szintéren zajlik párhuzamosan. Ennek a szakasznak talán a legnagyobb kihívása a másik felről való érzelmi leválás. A cél a stabil identitás és életvitel kialakítása, amelyet azonban számos alfolyamat nehezít.

Az egyik első alfolyamata a jogi válás, amely számos sajátos feladatot ró a váló felekre. A szülő-gyermek kapcsolatokat a házasság felbontását, illetve a különválást követően elkerülhetetlenül újra kell rendezni, amelyről a későbbiekben bővebben is szót fogok ejteni.

Ide tartozó folyamat a gazdasági válás is, vagyis az a folyamat, amely során az egy háztartásból kettő lesz. Ez szintén számos nehézséget okozhat a váló feleknek, akik gyakran szembesülnek például azzal, hogy egyedül nem képesek fenntartani azt az életszínvonalat, amelyen a közös háztartásban éltek.

Végezetül az utolsó alfolyamatként a társas kapcsolatok átrendeződése van megnevezve. A válási folyamat akkor tekinthető lezártnak, ha az egyéneknek sikerül kialakítaniuk az új helyzetnek megfelelő, viszonylag stabil életvitelt, valamint az ezzel összhangban lévő identitásukat (Bognár és Telkes, 1986).

2.5.: A krízis lélektana:

A válás folyamatainak megvizsgálásakor nagyon fontos szót ejteni arról, hogy a házasság felbontása a legtöbb ember számára egy igen nehéz krízishelyzetet okoz. A krízis kifejezés a görög eredetű „krizei” szóból származtatható, amely magyarul az alábbi kifejezéseknek felel meg: válság, fordulat, döntés (Bóna, 2015). A lélektani krízisben lévő egyént átmeneti egyensúlyvesztés és dezorganizáció jellemzi, aki szokásos problémamegoldó módszereivel nem képes megküzdeni egy adott szituációval, amelynek kimenetele radikálisan jóra vagy rosszra is fordulhat. Ez a folyamat tehát egyszerre veszélyt és lehetőséget is hordoz magában (Erdős, 2009).

Bármilyen olyan változás, amely hirtelen, és intenzíven következik be az egyén életében, függetlenül attól, hogy a helyzet romlásához vagy javulásához vezet, válsághelyzetet idézhet elő, ami arra ösztönzi a személyt, hogy cselekvési módozatait és gondolkodási sémáit újraértékelje. Élete során minden ember számos krízishelyzetbe kerül, ez az élet elkerülhetetlen velejárója. Ezek megoldása még az igazán kiegyensúlyozott személyeknek is nagy kihívást jelenthet (Bóna, 2015).

A kríziseknek alapvetően két fő típusát különböztethetjük meg. Ez a kettő a normatív krízis, és az akcidentális krízis.

A normatív krízisek az emberi életút, folyamatos fejlődés természetes velejárói. Erik Homburger Erickson (1902-1994) megalkotta az epigenetikus (pszichoszociális) személyiségfejlődési modellt, amelyben élethosszon át tartóan követi végig az ember fejlődését, a különböző fejlődési szintek, feladatok egymásba való átalakulását. Az emberi fejlődést különböző állomásokra, azaz krízisekre bontotta. Ezek a fejlődési krízisek olyan hosszabb időszakokat jelölnek, amelyekben az élet más szakaszaihoz képest gyorsabban mennek végbe a fejlődés során törvényszerűen megjelenő testi és lelki változások. Ezen pszichoszociális krízisekkel való sikeres megküzdés szolgál aztán alapul az érett identitás kialakulásához. Ahhoz, hogy az életciklusok közötti váltás sikeres legyen, hatékonyan kell kezelni az egyes életkorspecifikus problémákat (Bóna,2015).

Szakasz	Krízis	Kedvező kimenetel/életerő
Csecsemőkor	Bizalom – bizalmatlanság	Bizalom, optimizmus/remény, hit
Kisgyermekkor	Autonómia – szégyen, kétely	Önkontroll/akaraterő
Óvodáskor	Kezdeményezés – büntudat	Tervezés és megvalósítás/célelés
Kisiskoláskor	Teljesítmény – kisebbségszorongás	Intellektuális és szociális kompetencia/hatékonyosság
Serdülőkor	Identitás – szerepdiffúzió	Önazonosság/hűség
Fiatal felnőttkor	Intimitás – izoláció	Elkötelezettség/szeretet, szerelem
Érett felnőttkor	Alkotás – stagnálás	Törődés/gondoskodás
Időskor	Integritás – kétségbeesés	Lelkesség, elégedettség/bölcsesség

4. ábra: Az eriksoni fejlődési szakaszok és azokhoz kapcsolódó krízisek (Forrás: Bóna, 2015, 130.o.)

Erikson összesen nyolc ilyen szakaszt fogalmazott meg (ld.: 4. ábra), amelyek szigorúan ebben a sorrendben, egymásra épülve alakítják az egyén identitását, gazdagítják a megküzdési kapacitását, és szervezik újjá a személyiségét. Minden egyes fejlődési szakasz fókuszában más-más fejlődési feladat, krízis áll, amelyek sikeres megoldása elengedhetetlen a következő szakaszba való lépéshez (Bóna, 2015).

A krízishelyzetek másik fő típusa az akcidentális krízis. Azt az állapotot nevezzük így, amelyben külső stresszorok, hirtelen fellépő provokatív tényezők hatására alakul ki

krízishelyzet. Holmes (1967) a Szociális Alkalmazkodási Skála összeállításával vizsgálta és állította sorrendbe az akcidentális krízisek kialakulása szempontjából legjelentősebb életeseményeket. Eredményei szerint a leggyakrabban krízist provokáló életesemények között található a házastárs vagy közeli hozzátartozó halála, a válás, fogság, illetve súlyos baleset vagy sérülés. Ezek közül tehát fontos kiemelni, hogy a válás egy akcidentális krízis. Ezekon felül a lista elején találhatóak még olyan életesemények is, mint például a házasság, várandósság, gyermekszületés, ünnepek vagy szabadság. Ezek az események a személyiség egyensúlyi állapotának felborítása által válhatnak krízist provokáló helyzetté. (Bóna, 2015).

2.6. A válást követő gyász:

Az újrakezdés folyamatában az egyénnek legelőször az előző kapcsolat elengedésével kell szembenéznie, amely nagyon sok ember számára lehet az egyik legtöbb fájdalommal járó életesemény. Egy partner elvesztése nagyban hasonlíthat ahhoz, mint amikor egy haláleset miatt veszítjük el egy szerettünket, azaz egyfajta gyászfolyamat követi azt (Almási, 2017).

Különösen nehéz lehet szembenézni a ténnyel, hogy a közösen eltervezett dolgokat már nem tudják a párjukkal együtt megvalósítani. Egy halálesettel szemben azonban, ahol az illető tehetetlen, mivel el kell fogadnia, hogy már nem hozhatja vissza a másikat, a válás esetében különösen nehéz lehet feldolgozni azt, hogy az csupán egy döntésen múlt, hogy a másik kilépett az életéből. Ennél is nehezebb azzal szembesülni, ha a volt pár már talált is valaki mást, akivel a közös álmokat megvalósíthatja. Minden embernek alapvető vágya, hogy egyedi és megismételhetetlen legyen, aki nélkülözhetetlen a másik számára. Alapvető szükségletünk, hogy szeressenek minket, hogy ragaszkodjanak hozzánk. Egy párkapcsolaton belül ezek a vágyak kiemelt módon érvényesülnek, ezért mérhetetlenül nehéz lehet azzal szembesülni, hogy a volt párunk egyszerűen lecserelt minket (Almási, 2017).

Igen gyakori megküzdési stratégia, hogy pont az elhagyott félnél történik egy gyors partnercsere. Sokan csak úgy tudják elviselni a partner hiányát, hogy gyorsan belekapaszkodnak valakibe, akivel pótolni próbálják a másik által hagyott űrt. Gyakran könnyebb ilyen módon elterelni a figyelmet a fájdalomról, mintsem szembenézni azzal. A szakítás, válás tehát alapvetően olyan, mint a párkapcsolat halála (Almási, 2017).

A legoptimálisabb eset az, ha mindkét fél egyidőben le szeretné zárni a párkapcsolatot. Ebben az esetben már a lezárás közeledtével megkezdődik bennük a gyászmunka, például gyakran elképzelik, hogy hogyan folytatnák az életüket a másik nélkül. Ez a későbbiekben nagyban megkönnyíti a közös megegyezésen alapuló, tényleges lezárását a kapcsolatnak (Almási, 2017).

A leggyakoribb eset azonban az, amikor csak az egyik fél szeretné a szétválást, a másik fél pedig ragaszkodik a kapcsolat folytatásához, helyrehozásához. Ilyenkor jellemzően az elhagyott fél teljesen összeomlik, sokkhatásként érheti a bejelentés, hiszen nem tudja, és nem is szeretné az életét a másik fél nélkül elképzelné (Almási, 2017).

Ezt követően aztán olykor megfigyelhető, hogy a pár tagjai képesek jó barátságban elválni, de ez nagyon ritkán történik így. Gyakran ellentmondásba kerül az egyén akarata az érzéseivel. (Ezt nevezzük kognitív disszonanciának.) Azaz az eszükkel tudják, hogy el kell engedniük a másik felet, azonban az érzéseik még nagyon erősek iránta, ragaszkodnak hozzá. Ez érthető módon nagyon erős belső feszültséget kelt az egyénben, amivel sokan csak úgy tudnak megküzdeni, hogy inkább „mondvacsinált” okokkal megutálják a másikat, csak hogy megkönnyítsék az elengedését (Almási, 2017).

A későbbiekben aztán a következő partnernek is elkezdhetik ezekkel az okokkal szidni az előző partnert, csak hogy meggyőzzék magukat arról, hogy jól döntöttek, és hogy már túl vannak rajta. Az ismerkedési fázis elején látszólag akár még „pozitív” hozadéka is lehet ennek a viselkedésnek, hiszen az új partner ezáltal különbnek érezheti magát az előző partnernél. Azonban, ha valaki ezen túl lát, a volt partner hosszú ideig tartó szidása esetén megkérdőjelezi a másikban azt, hogy miért beszél így valaki olyanról, akivel hosszú ideig megosztotta az életét. Valójában ez a viselkedés arról árulkodik, hogy az illető még nem tudott túllépni az előző kapcsolaton (Almási, 2017).

2.7. A válás hatása a gyermekekre:

Most, hogy arról már szót ejtettem, hogy a szülőkre milyen hatást gyakorolhat a válás, nagyon fontos megvizsgálni, hogy a gyermekek esetében milyen következményei lehetnek. „A válás rövid távú hatásai a gyermeknek a válási krízisre és az azt követő átmeneti élethelyzetre adott reakcióit jelentik.” (Bognár és Telkes, 1986, 94.o.) Ez nem azonos azzal az esetleges hatással, ami az egy szülővel nevelés során, azaz a válás utáni alkalmazkodási szakasz lezáródása után, hosszú távon megfigyelhető. A válási krízis, valamint a válás utáni alkalmazkodási időszak a család minden egyes tagjának igen megterhelő esemény (Bognár és Telkes, 1986).

A gyermek ezen megterhelő élethelyzetre adott válaszát alapvetően az életkora, azon belül is a személyiségének érettsége, fejlettsége határozza meg, mivel a gyermek csak az adott fejlődési szakaszában rendelkezésre álló repertoárjából tud merítkezni. Wallerstein és Kelly (1980) szerint minden egyéb változónál erősebben határozza meg a gyermek válásra adott kezdeti reakcióit a gyermek életkora. Mivel tehát az életkornak ilyen meghatározó jelentősége van a témában, a válás egészséges gyermekekre gyakorolt hatásait életkorokra lebontva szükséges vizsgálni (Bognár és Telkes, 1986). (ld.: 5. ábra)

Megnevezés	3–5 éves	6–8 éves	9–12 éves	13–18 éves
	gyermek			
Normál reakciók	Fokozott ragaszkodás, rémület, regresszió, elhagyástól való félelem	Meghatározatlan szomorúság és harag, vágyakozás a távollevő szülő után, félelem a visszautasítástól, félelem, hogy bármitől megfosztják, az agresszió kiélésének zavarai	Intenzív, meghatározott tárgyra irányuló harag, szégyen, identitás- és lojalitásproblémák	Kiábrándultság, harag, szomorúság, gátoltság vagy nyugtalanság, saját jövőjével kapcsolatos aggodalmak, partnerkapcsolati problémák
Zavarok az alkalmazkodásban (csak ha a tünetek tartósan fennállnak)	Depresszió, tartós önvádolás, ágybavizelés	Koncentrációszavarok, depresszió	Romló iskolai teljesítmény, elszigetelődés és/vagy agresszió a kortárs csoportokban, depresszió, alacsony önértékelés	Éretlen szexuális kapcsolatok, vagy a szexualitás teljes elutasítása, szoros viszony az egyik szülővel
Alkalmazkodási stratégiák	Fantáziák, kivetítések, idealizálás	Tagadás, kényszeres viselkedés, makacs békítési fantáziák	Konstruktív tevékenység, tudatos szövetség az egyik szülővel, érzelmek és gondolatok tudatos szabályozása	Visszahúzódság, érzelmi leválás, felgyorsult érés

5. ábra: A különböző életkorú gyermekek válásra adott reakciói (Forrás: Bognár és Telkes, 1986, 95.o.)

Én jelen esetben legfőképpen az óvodáskorú gyermekek gyakori reakcióira szeretnék kitérni, mivel az esettanulmányomban óvodás korú gyermekkel fogok foglalkozni. Óvodáskorban a gyermek kezdeti, legjellemzőbb reakciója az elszakadástól való félelem, azaz a szeparációs félelem. Számukra azt jelenti az egyik szülő családból való kilépése, hogy minden eddigi, biztonságot jelentő kapcsolatuk váratlanul megszűnhet.

Ezért ebben a helyzetben a gyermekek fokozottan igénylik a szülő állandó jelenlétét, és a megszokott időben történő elválásokat (például óvodába járás) is nehezen viselik el. Jelentős mértékű szorongással élik át a szülő nélkül eltöltött időt, amit aztán a szülővel való újbóli találkozás alkalmával látszólag értelmetlen agresszivitással reagálhat le. A gyermek sír, dühös, „hisztizik”, amikor délután a szülő elhozza az óvodából.

Az esti lefektetés során a gyermeknek újra el kell különülnie a szülőtől, amit ismét félelemmel élhet meg. Gyakran az édesanya sehogyan sem tudja elaltatni a gyermeket, vagy pedig éjszaka felébred, és követeli az anyukától, hogy vegye az ágyába. Gyakran megfigyelhető a regresszió is, azaz a gyermek visszaesik egy korábbi életkori fázisra jellemző fejlettségi szintre. A gyermek a fejlődés visszaesésével tulajdonképpen jelzi, hogy időre van szüksége az események feldolgozásához. Ez a regresszív viselkedés normális esetben néhány hét alatt lefut. Ha ez idő alatt kellő mennyiségű támogatást, érzelmi biztonságot kap, a viselkedésbeli visszaesés elmúlik.

Az óvodáskorú gyermek nem érti, hogy miért viselkednek egymással ellenségesen a szülők, és hogy miért tűnt el az egyikük a családból. A szülő eltűnését aztán a gyermek a fantáziájában a halállal kapcsolja össze, a halálfantáziák kifejezése pedig nagyon nagy gondot okoz a számára, hiszen a felnőttek világában ez a gondolatkör tabunak számít.

A gyermek egész viselkedésében, zavartságában tükröződik az, hogy elveszítette a biztonságát. Énközpontú gondolkodásából kifolyólag az egyik szülő távozását egyfajta visszautasításként éli meg, elveszíti a saját szerethetőségébe vetett hitét. Ennek kompenzálásaként megjelennek az elveszített szülő visszaszerzéséről szóló fantáziák is. Átmenetileg (néhány hétig) csökkenhet a játékok élvezete is, vagy megemelkedhet a játékok agressziószintje (Bognár és Telkes, 1986).

Esettanulmány:

3. Eszközök:

Az esettanulmány elkészítéséhez számos különböző eszközt szeretnék használni. Első lépésként részletesen áttanulmányozom a gyermek óvodai fejlődés nyomonkövetési dokumentációit, és összefoglalom annak tartalmát, a leglényegesebb elemeket kielemezve. Ismertetem a gyermekről az eset kapcsán készült pedagógiai szakvéleményt, illetve szeretném megismerni az eseményeket gyermeket nevelő-gondozó két óvodapedagógus szemszögéből, ezért részletesen elbeszélgetek velük a kisfiú történetéről, tapasztalataikról, személyes benyomásaikról.

A gyermekkel családrajzot készítették, amelyet aztán kielemezek. Igyekszem nem csak az elkészült műre, hanem magára a rajzolás folyamatára is odafigyelni, megfigyelem közben a gyermek viselkedését, beszélgetek vele a képen szereplő elemekről, az elhangzott dolgokat lejegyzetem, és később segítségül hívom a családrajzelemzés során. A gyermek édesanyjával interjú formájában heteroanamnézist készítek, amely által az ő szemszögéből is betekintést nyerhetek a történetekbe, illetve ezek előzményeibe. Ezen felül a nyolchetes külső szakmai gyakorlatom alatt a gyermeket folyamatosan megfigyelem, hogy megismerhessem a viselkedését változó körülmények között, például szabad játék vagy kötött foglalkozások alatt, feladathelyzetben. Így tehát megismerem a gyermeket a pedagógusok és a szülő szemszögéből, valamint személyes tapasztalatom is lesz vele.

Úgy gondolom, hogy végezetül egy igen átfogó képet fogok kapni az esetről, és elegendő mennyiségű információval fogok rendelkezni ahhoz, hogy ezeket összegezni tudjam, következtetéseket vonhassak le, illetve, hogy elmondjam a saját véleményemet, benyomásaimat a gyermekről.

4. Módszer:

4.1. Módszerválasztás indoklása:

Szaktervezésem elkészítéséhez, konzulensemmel egyeztetve, eredetileg egy vizsgálatot szerettem volna készíteni, amelyben nagy mintából, (legalább negyven gyermektől) különböző családi háttérrel rendelkező gyermektől gyűjtöttem volna be családrajzokat. Ezeket a családrajzokat szerettem volna kielemezni, egymással összehasonlítani az elvált szülők gyermekeinek rajzait a teljes családból származó gyermekek rajzaival, és (a válás óta eltelt idő figyelembevételével) összegyűjteni azokat a krízisjegyeket, amelyek gyakran megjelentek az elvált szülők gyermekeinek rajzaiban. A vizsgálatomhoz el is kezdtem összegyűjteni a családrajzokat, azonban idő közben megkezdtem a külső szakmai gyakorlatomat a lakóhelyem óvodájában, ahol aztán szembe talákoztam egy igen érdekes esettel.

A gyakorlatom elején a mentorpedagógusom, illetve a váltó társa igyekezett minél több információt megosztani velem minden egyes, a csoportunkba járó gyermek előéletéről, általános tulajdonságairól, és ekkor mesélték el nekem az egyik kisfiú történetét is, amely igencsak felkeltette az érdeklődésemet.

Az egyszerűség kedvéért a gyermeket a későbbiekben álnéven, Pistinek fogom hívni. Megtudtam a csoport óvodapedagógusaitól, hogy Pisti viselkedése, akinél korábban szinte semmilyen viselkedésszerű, magatartásbeli problémát nem tapasztaltak, és korának teljes mértékben megfelelő fejlettségi szinten állt minden részterületen, hirtelen egyik napról a másikra, szülei válási folyamatának megkezdődésének időpontjával megegyezően, erőteljesen megváltozott negatív irányba. Viselkedése igen éles fordulatot vett, teljesen kifordult önmagából. Gyakran igen zaklatottan érkezett reggel az óvodába, az édesanyjától nagyon nehezen bírt elválni, és ezekben a helyzetekben szinte vigasztalhatatlan volt, hangosan ordított, sírt, toporzékolt. Amennyiben a pedagógusok, vagy társai megpróbálták megvigasztalni, általában agresszíven lépett fel velük szemben. Elmondták, hogy ez a viselkedés sokszor olyan súlyos formát öltött, hogy a pedagógusokat is megrugdalta, és megdobálta őket székekkel. Ezek az úgymond kirohanások sajnos viszonylag sokáig, fél - akár egy óráig is eltartottak nála, amelyek végén aztán általában magától nyugodott meg.

Az óvodapedagógusok elmondták, hogy sok esetben teljesen tehetetlenek voltak a gyermek viselkedésének kezelését illetően, és így sajnos ők maguk nem is tudták megtalálni a megfelelő módszert Pisti lecsillapítására. Az idő múlásával azonban elkezdett javulni a helyzet. A gyermek viselkedése szép lassan elkezdett normalizálódni, egyre ritkábbá váltak a kirohanásai, mára pedig szerencsére már szinte teljesen meg is szűntek azok. Bár úgy érzik, hogy bizonyos elemek megmaradtak a gyermek viselkedésében, de összességében sokkal nyugodtabbá, kiegyensúlyozottabbá vált Pisti. Mivel az eset óta másfél, lassan két év telt el, úgy gondolják, hogy a javulásban közrejátszhatott az idő múlása is. Egyébként ők javasolták az édesanyának, hogy vigye el a gyermeket pszichiáterhez, amelyhez Pedagógiai Véleményt is írtak, amelyet a későbbiekben be fogok mutatni. Az édesanya így is tett, azonban elmondták, hogy a pszichiáter csupán annyit állapított meg a gyermeknél, hogy ez a viselkedés egy gyászfeldolgozási reakció a részéről.

Az óvodapedagógusok által felvázolt eset tehát igencsak felkeltette az érdeklődésemet, hiszen elgondolkodtatott, hogy vajon mi vezethetett a gyermek ilyen erőteljes viselkedésbeli változásához. Mivel alapvetően is a válás témakörével szerettem volna foglalkozni a dolgozatomban, azon belül pedig az óvodáskorú gyermekek személyiségfejlődésére, viselkedésére gyakorolt hatásával, felmerült bennem a kérdés, hogy vajon biztosan csak a szülők válására adott-e ilyen szélsőséges válaszreakciót a gyermek, vagy pedig más is közrejátszott abban, hogy végül ilyen irányba változott a viselkedése?

Ebből kifolyólag tehát úgy gondoltam, hogy ez egy kézenfekvő alkalom az eset megvizsgálására, és minden lehetőség adott erre, mivel a nyolchetes szakmai gyakorlatom alatt minden nap találkozhatok a gyermekkel, akit így mélyebben megismerhetek, illetve megfigyelhetek, valamint a vele foglalkozó pedagógusokkal, illetve az édesanyával is lehetőségem nyílik részletesen elbeszélgetni a gyermekkel kapcsolatosan, és ezáltal különféle szemszögekből ismerhetem meg a történetet. Ezért tehát a konzulensemmel, és a mentorpedagógusommal egyeztetve úgy döntöttem, hogy egy esettanulmányt szeretnék készíteni a gyermekről, hogy választ kaphassak a kérdéseimre, és részletesen bemutathassam ezt a speciális esetet.

Típusát tekintve egy magyarázó esettanulmányt készítettem hiszen célom a fejlődési dinamika magyarázása volt. Ezt a típust Yin (1993) nevezte meg, a felderítő/kutató esettanulmányokkal együtt. Ezekon felül megkülönböztetünk még etnográfiai, értékelő, oktató és cselekvés-kutató esettanulmányokat (Stenhouse, 1985), illetve Valóság alapú, és fikció alapú esettanulmányokat (Warner és Charles 1998).

4.2. Vizsgált személy bemutatása:

A megfigyelt gyermek bemutatása:

A megfigyelt kisfiú, Pisti testi érettsége, motoros képességei, érzelmi akarati képességei, szocializációs képességei, anyanyelvi képességei korának megfelelő szinten állnak. Először 2024. februárjában találkoztam vele, mint ahogy feljebb említettem, a külső szakmai gyakorlatom során ismertem meg, a csoportunkba járt. A gyermek jelenleg nagycsoportos, 2024. április elején töltötte be hatodik életévét. A 2021/2022 - es nevelési évtől, azaz kiscsoportos korától jár a csoportba. Egy tőle két évvel idősebb fiú testvére van, aki szintén az ő óvodai csoportjába járt. Szülei 2022 novemberében váltak el, azóta az édesanyával él, bátyjával együtt. Az édesapát hétvégeként látogatja. Családi házban laknak egy faluban, az óvoda is ezen a településen található.

5.Vizsgálat:

5.1. Heteroanamnézis az édesanyával:

A heteroanamnézis felvételéhez ellátogattam az édesanya és a gyermek otthonába, hogy nyugodt körülmények között készíthessem el az interjút, ezáltal betekintést nyerve a gyermek születését megelőző, és az ezutáni, a gyermek viselkedését befolyásoló körülmények alakulásába, mindezt az édesanya nézőpontjából.

Az édesanyától megtudtam, hogy Pistinek van egy két évvel idősebb fiú testvére is, akit most az egyszerűség kedvéért Sanyinak fogok nevezni. Elmondta nekem, hogy volt férjével való házassága már az első gyermek megszületését követően nagyon megromlott, azonban saját bevallása szerint ennek ellenére ő maga ragaszkodott a második gyermek vállalásához. Ennek legfőbb oka az volt, hogy az anyuka nagyon jó kapcsolatot ápol a saját testvérével, mindig mindenben számíthat rá, kölcsönösen segítik egymást, és úgy véli, hogy nagyon pozitív hatással volt a személyiségfejlődésére az, hogy nem egyedüli gyermekként nevelkedett fel. Ettől tehát nem szeretne volna megfosztani a saját gyermekét sem, ezért döntött úgy, hogy szeretne még egy gyermeket.

Ezt követően a várandósság időszaka sajnos nem zajlott zökkenőmentesen. Az édesanya saját bevallása szerint már korábban is igen instabil lelki állapotban volt a házasság megromlása miatt, amelyen a terhesség csak még tovább rontott. Így mély depresszióba

zuhant, és többször megesett az is, hogy egyedül a méhében lévő gyermek tartotta vissza az öngyilkosságtól. Pisti érkezésével a depressziója még tovább súlyosbodott, ami miatt az édesapával való kapcsolata is tovább romlott, így egy igencsak mérgező családi környezetbe született bele. Ebből kifolyólag, az anyuka elmondása szerint sohasem tapasztalhatta meg azt, hogy a szülei szeretetben, békességben élnek egymással. Így tehát kezdettől fogva hiányzott a megfelelő érzelmi biztonság, stabil családi légkör, ami összességében rizikófaktorként jelent meg a gyermek fejlődésmenetében. Ebből a bizonytalanságból fakadóan Pistinél egyfajta szorongó, ambivalens kötődés alakult ki az édesanya irányába. Megtudtam, hogy hosszú ideig igen extrém módon ragaszkodott az anyukához, és nagyon rosszul viselte a tőle való távollétet.

Megkértem az édesanyát, hogy meséljen nekem egy kicsit arról is, hogy milyen volt a gyermek viselkedése a válás előtt. Elsőként azt emelte ki, hogy már akkor is nagyon gyenge volt a kisfiú kudarcűrő képessége. Emellett elmondta, hogy ő személy szerint nagyon perfekcionista tartja magát, és úgy véli, hogy a fia egyrészt genetikai öröklődésből adódóan, másrészt az ő viselkedési mintázatait átvéve igencsak maximalistává vált, és erős teljesítménykényszer alakult ki nála, amely már a válást megelőzően is megfigyelhető volt nála.

Kortársaival egyébként mindig jól szót értett, sok barátja volt az óvodában. Korához képest megfelelő, vagy akár magasabb fejlettségi szinten is állt, mind az értelmi, mind az érzelmi területeken.

Elmondta, hogy az igazán éles viselkedésbeli változások lassan két éve, 2022 nyarán következtek be nála, amikor is a szülők ténylegesen elváltak, és az édesapa elköltözött otthonról, a gyermek pedig az anyukával maradt. Ekkor hirtelen jelentek meg nála a drasztikus indulatkezelési problémák, dühkitörések, hiszti rohamok. Az addiginál is jóval akaratosabbá vált, könnyedén kiborult bármilyen jelentéktelennek tűnő dolog miatt. Hosszú ideig nem értette meg, hogy miért ment el az apuka, és inkább a tagadásba menekült. Végül, mint ahogyan azt már korábban is megtudtam, nagyjából fél év elteltével, mivel a probléma nem javult, az óvodapedagógusok javaslatára a gyermeket pszichiáterhez vitte az édesanya. Összesen két alkalommal jártak ott, néhány hónap különbséggel. A második alkalommal a kisfiút testvérével közösen fogadták őket, akit egyébként az édesanya elmondása szerint még jobban megviseltek a történések, mint Pistit. Elmondta nekem, hogy a pszichiáter végül azt állapította meg, hogy a gyermeknél nincsen probléma, csupán ilyen nagy mértékű gyászreakciót váltottak ki belőle a történések, amiket még nem tudott feldolgozni.

Ezt követően lassan sikerült megtalálni a megfelelő módszereket a kisfiú erőteljes viselkedési kitöréseinek kezelésére. Legfőképpen azt emelte ki az édesanya, hogy nagyon fontos, hogy egy adott szituációban mindig nagyon higgadtan, és empatikusan szólítsuk meg a gyermeket. Éreztetnie kell vele a felnőttnek, hogy teljes mértékben megérti és átérzi a helyzetét, de jól érthetően, egyértelműen el kell neki magyarázni, hogy miért nem szabad ilyen erőteljes érzelmi kilengéseket produkálnia. Jelen pillanatban szerencsére már nem tapasztalhatóak nála a két – másfél évvel ezelőttiekhez hasonló kiborulások, azonban a maximalizmus, a tökéletességre való törekvés továbbra is megmaradt nála, és könnyedén kétségbe esik, ha valami váratlan dolog történik, amikor valami nem úgy alakul, mint ahogyan ő azt eltervezte.

Végezetül az apukával való kapcsolattartásáról is szót ejtettünk. Az anyuka elmondta, hogy ő támogatja a gyermeket abban, hogy a kisfiú minél többet láthassa az apukáját, azonban nem rajta múlik, hogy esetlegesen nem tudnak elegendő időt együtt tölteni. A gyermek nagyon erőteljesen kötődik, ragaszkodik az apukához, nagyon élvezi a vele töltött időt, mondhatni idealizálja a személyét, azonban az anyuka úgy gondolja, hogy ez másképp volna, ha nem csak hétvégeként találkozna vele.

Összességében az édesanyával készített interjú során számos, a gyermek fejlődésmentének szempontjából igen lényeges információ birtokába kerültem. Megtudtam, hogy Pisti családja már a születése előtt is problémákkal küszködött, a szülők kapcsolatában állandó feszültségek voltak. A várandósság időszakát igencsak megnehezítette az édesanya számára a súlyosbodó betegsége. Ezen okokból kifolyólag a gyermek egy instabil családi légkörbe született bele, amely az érzelmi biztonság hiányérzetét, illetve kötődési problémákat, szorongást váltott ki belőle. Azt is megtudtam, hogy bizonyos személyiségjegyeket, például a tökéletességre való törekvést az édesanyától örökölhette.

A válást követő időszakban már rövidtávon is megjelentek Pistinél a válási krízisre adott reakciók, a megváltozott, átmeneti élethelyzethez való alkalmazkodás nehézségei. Viselkedésében ebben az időszakban tükröződött a zavartság, a bizonytalanság érzése. Normál reakció volt a részéről például a szülőtől való elválás nehézsége, azonban mivel az óvodában elkezdett túlzott agresszióval fordulni társai és a felnőttek felé, illetve indulatkezelési problémái egyre súlyosabbá váltak, szükségessé vált, hogy ellátogassanak vele egy pszichiáterhez.

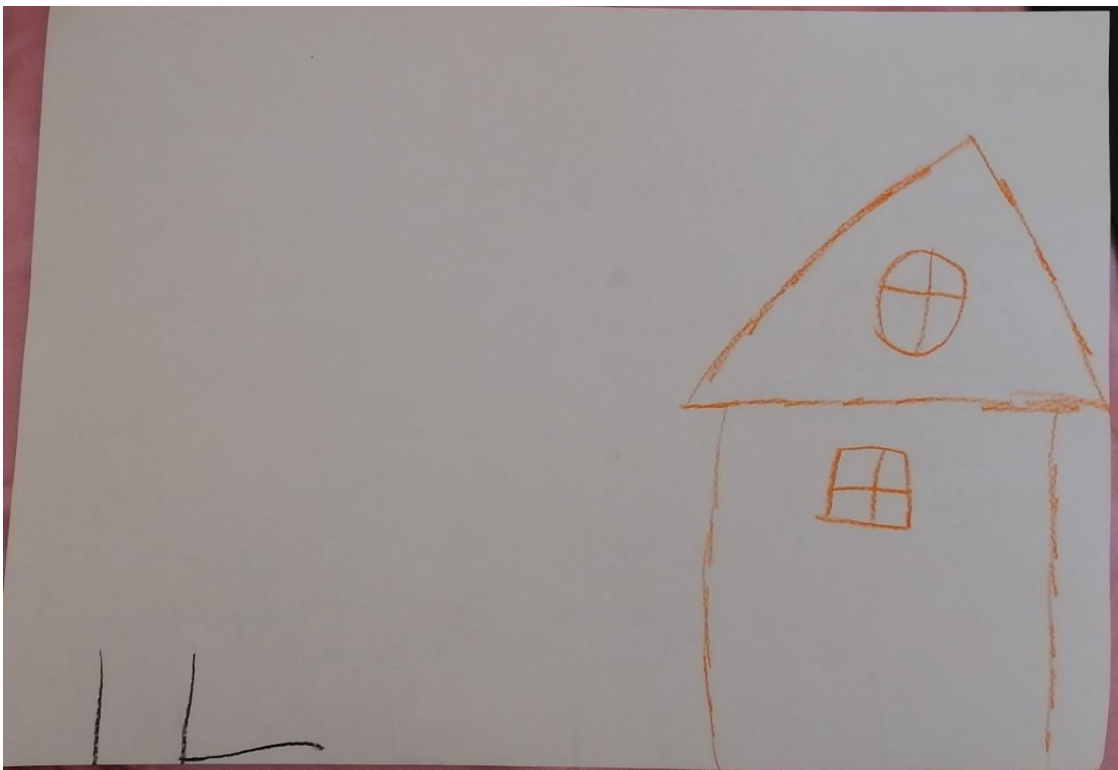
5.2. Családrajzelemzés:

A gyermekkel összesen két családrajzot készíttettem, amelynek okaira a későbbiekben ki fogok térni. Legfőképpen azonban az első rajzot szeretném kielemezni, mivel úgy gondolom, hogy az tükrözi legjobban a gyermek valós lelki állapotát.

Az első családrajzot február 22-én készíttetem el Pistivel, amelyhez elvonultam vele egy külön helyiségbe, annak érdekében, hogy a gyermek nyugodt körülmények között rajzolhasson, figyelmét ne terelhesse el semmilyen külső tényező, illetve, hogy lehetőségem nyíljon beszélgetni vele az alkotás közben, illetve utána is. A rajzoláshoz A4-es rajzlapot, színesceruzákat és radírt biztosítottam a számára.

Elsőként megkértem a gyermeket, hogy rajzolja le nekem a családját. Egyéb instrukciókat szándékosan nem adtam neki, a szabad akaratára bízam, hogy ezt milyen formában teszi meg. A feladat hallatán láthatóan picit stresszessé vált, feszengeni, kapkodni kezdett.

Először a családi házukat rajzolta le narancssárga színnel (ld.: 6. ábra), azonban úgy vélte, hogy túl nagy lett a ház, ezért megfordította a lapot, és újra kezdte a rajzot.

6.. ábra: Pisti első családrajz próbálkozása (Forrás: a gyermek saját rajza)

Ekkor ismét a házukat rajzolta le először, a lap baloldalára. Ezt követően rajzolta le a ház mellé saját magát, majd pedig a testvérét.

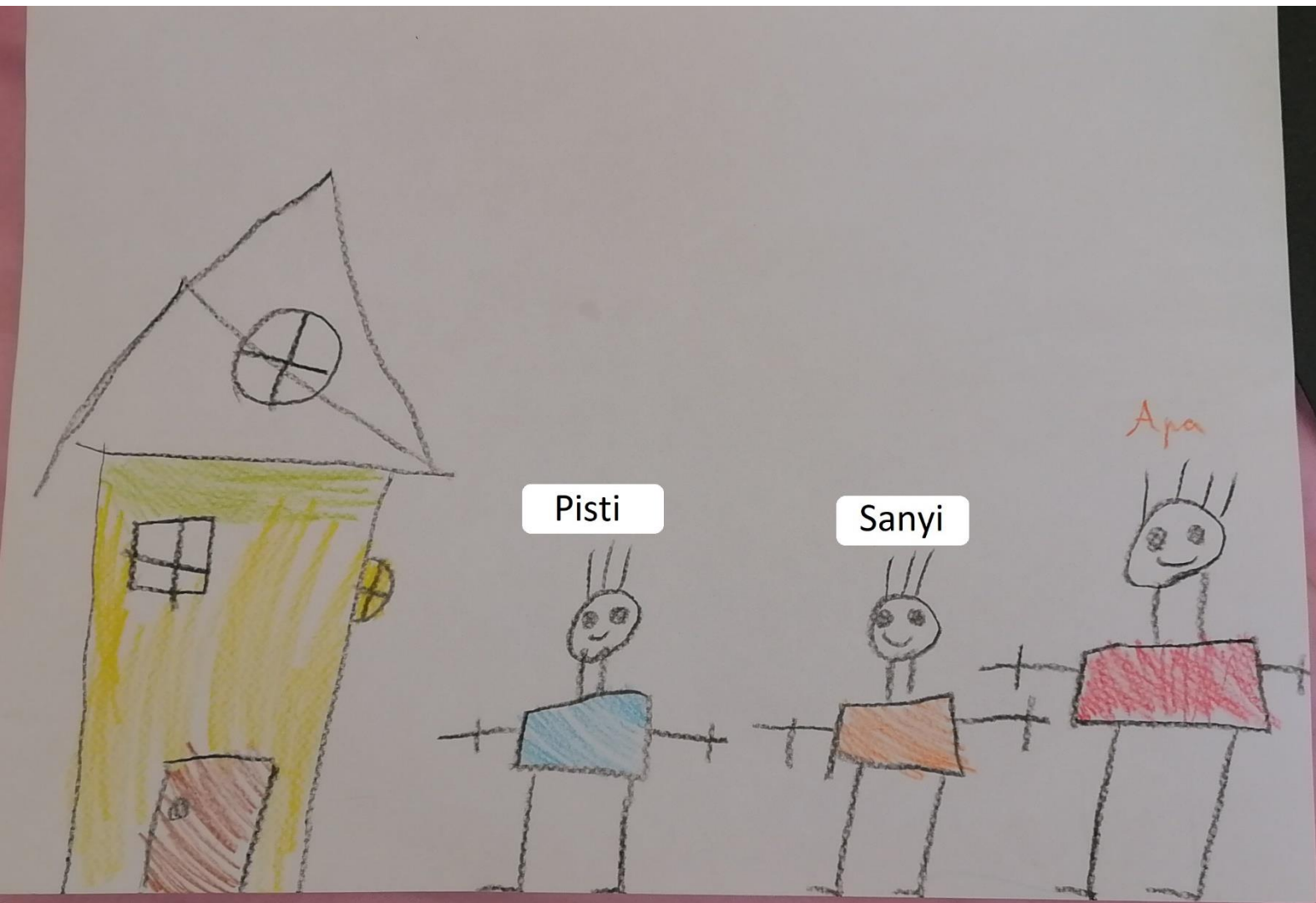
Ezután realizálta, hogy már nincs elegendő hely a lapon ahhoz, hogy az apukáját és az anyukáját is lerajzolja, ezért igencsak kétségbe esett, nem tudta, hogy mi tévő legyen, mígnem hosszas hezitálás után úgy döntött, hogy az édesapát rajzolja le a fennmaradó helyre. Ez idő alatt igyekeztem semmi olyan megjegyzést nem tenni, amivel esetleg befolyásolhatnám a döntését, így csak azután kérdeztem meg tőle, hogy miért pont az apukáját rajzolta le, miután már szerepelt a lapon. Kérdésemre azt a választ adta, hogy „Mert anyát már százszor lerajzoltam”.

Miután minden figura körvonalait megrajzolta, nekiállt kiszínezni a képet, ám ezen a ponton a reakcióiból az szűrődött le, hogy nem túl sok motivációja van a rajz befejezésére, egy bizonyos pillanatban pedig késznek is nyilvánította a körülbelül negyedéig kiszínezett rajzot, de végül aztán önmagától folytatta a színezést. Először a házat kezdte el kiszínezni zöld színnel, majd pedig megállapította, hogy „Nem zöld a házunk!”. Ezután átváltott sárga színre, bár a házuk valójában nem sárga. Miután a házat késznek nyilvánította, kiszínezte az apuka ruháját, majd pedig a testvérét, és végül a sajátját.

A rajz elkészítése közben beszélgettem vele a családjáról, de emellett törekedtem rá, hogy ne zökkentsem ki a munkából. Elmesélte nekem, hogy minden hétvén elmegy az apukájához, és többször kihangsúlyozta, hogy mennyire szereti őt. Ezenkívül rengeteget mesélt még az otthoni cicáikról, és bár körülbelül 10 macskájuk van, mindegyikről egyenként adott egy kis rövid ismertetőt. Úgy éreztem, hogy rájuk is szinte csalástagként tekint, bár a rajzon egyikük sem szerepelt. Az édesanyjáról, akivel együtt él, semmit sem mesélt.

A tevékenység alatt egyébként végig szemmel láthatóan nagyon koncentrált. Erre utaló jel az esetében például az, hogy a nyelvét folyamatosan a szájából kidugva tartotta, amit más koncentrációt igénylő helyzetekben is megfigyeltem már nála. Ugyanakkor az is igencsak feltűnő volt, hogy annak ellenére, hogy mérhetetlenül szeret rajzolni, feszélyezte őt a feladat, mintha nyomást érzett volna magán. Saját képességeihez, fejlettségi szintjéhez mérten jóval gyengébben teljesített az ábrázolás terén, és végig kapkodott, mintha igyekezett volna minél hamarabb letudni a feladatot. A gyermeket ismerve úgy vélem, hogy magához képest nagyon elnagyoltan rajzolt és színezett ebben a helyzetben.

Az első elkészült családrajzból (ld.:7. ábra) az alábbi információkat tudtam leszűrni:

7. ábra: Pisti első családrajza (Forrás: a gyermek saját rajza)

A rajz szerkezetét tekintve különálló alakokat rajzolt a gyermek, amelyek közül különösen a házat aprólékosan kidolgozta. (például odafigyelt rá, hogy legyen rajta lámpa, ajtó, ablak, ezeket külön ki is színezte) Ez elemző gondolkodásmódra utal. A térszimbolikát tekintve a bal oldal a múltat, az anyai oldalt jelöli. A ház a biztonság szimbóluma. Az ő rajzán bal oldalon, azaz az édesanya helyén a családi házuk található, amelyből következtethetünk a kettőjük kapcsolatának, illetve a biztonságérzetének valamiféle zavarára. Mint azt már említettem, az édesanya nem kapott helyet a rajzon, annak ellenére, hogy Pisti vele él. Az édesapa jobb oldalon található, ami a jövőt jelöli. Középen, azaz a jelenben található ő és a testvére.

A lapon rendelkezésre álló teret hiányosan töltötte ki. A fenti területre, ami a szellemiség, a tudás zónáját jelöli, nem rajzolt semmit, amely arra utalhat, hogy az egy „én-idegen”, félelmet keltő terület számára. A lenti területen nem rajzolt talajt a lábuk alá, ami bizonytalanságra utalhat. A megrajzolt alakok méretét megfelelőnek gondolom, azaz kellő önbizalomról árulkodnak.

Úgy gondolom, hogy az egyes rajzelemek, azaz a ház és az emberek, valamint az egyének egymáshoz viszonyított mérete között az arányok megfelelőek, valóságűen ábrázolta őket. Az alakok elhelyezkedését is megfelelőnek tartom, mindenki egy síkban, azonos távolságra helyezkedik el a másiktól, vagyis a rajzon szereplő családtagokat egyenrangúnak gondolja, senkit nem érez dominánsnak, vagy kirekesztettnek.

A ceruzahasználatát közepes nyomatékúnak tartom, vonalvezetése pedig nagyon lendületes, dinamikus volt, amely nagy magabiztosságra utal. Színezése során tiszteletben tartotta a határoló vonalakat, ritkán ment ki belőlük, amely kialakult szabálytudatról árulkodik. Egy területen belül általában azonos irányban színezett, azonban kivétel ez alól például a családi ház, ami akár lelki zaklatottságra is utalhat. A vonalak formája leginkább szögletes, szúrós, például az emberalakok esetében. Ez akaratosságot, támadó magatartást sejtethet.

A gyermek színhasználata is számos információt hordozhat magában. A rajzon használt színek élénkek, intenzívnek mondhatóak, amely párhuzamba állítható a gyermek érzelmi világával, erőteljes érzelmi megnyilvánulásokra, akár akaratos személyiségre utalhatnak. A sárga szín, amellyel a házat töltötte ki, a fény, a melegség színe. Tudatosságot, magabiztosságot, önállóságot sugall. Ezen felül a Nap színe is, ami szimbolikusan a férfit jelképezi, ezért gyermekrajzokon az apával való egészséges kapcsolatra utal. A ház tetejét zölddel színezte ki, amely a harmónia, igazságosság, egyenlőség színe. Használata utalhat arra, hogy a gyermek korának megfelelően érett, vagy akár meg is haladja azt. Saját ruháját kézzel színezte ki, ami a nyugalom, a béke, és a hűség színe. Szimbolikusan az anyai szeretetre is utalhat. A narancssárga, amellyel testvére ruháját töltötte ki, érzelmi melegséget, energikusságot, vidámságot sugall, akár a testvérével való jó kapcsolatára is utalhat. Az édesapa ruháját pirosra színezte, ami a tűz, az energia, a szeretet, valamint a harc színe is. Erőteljesen, sokat használva indulatosságra is utalhat, azonban ezen a területen kívül nem használta a rajzon, így ezt jelen esetben nem jelenteném ki egyértelműen.

A gyermek kiemelkedő rajzoló képességét ismerve, sokszor megfigyelve, az a személyes véleményem alakult ki, hogy mint azt feljebb is említettem, saját magához mérten alulteljesített. Számos területet, például a háztetőt, és az emberek fejét fehérén hagyta, ami egyáltalán nem rá vall, mivel általában arra törekszik rajzolás közben, hogy minden egyes részletet a lehető legtökéletesebben kidolgozzon, illetve gyakran már a túlszűfoltosság is fennáll az alkotásaiban. Az emberalakok kidolgozottsága szintén jóval a saját emberábrázolási képességei alatt vannak ezen a rajzon.

Pálcika karokat és lábakat rajzolt, fontos testrészek (fül, orr, tenyér) pedig hiányoznak az emberekről, illetve csak három ujjat rajzolt a kezekre. Ezért (illetve a rajzolás közben adott nonverbális jelet is figyelembe véve) összességében az a benyomásom keletkezett (amint már feljebb is említettem), hogy a feladatot nem élvezte, feszültséget keltett benne, és egyszerűen igyekezett minél hamarabb letudni azt.

Összegezve az első családrajzból levont leglényegesebb következtetéseimet: A folyamat alatt a gyermeket végig bizonytalanság jellemezte, metakommunikációs jeleiből leszűrődött, hogy feszélyezve érzi magát. Az ábrázolás tekintetében jóval a saját fejlettségi szintje alatt teljesített. Hiányos térkitöltése bizonytalanságra, félelmekre utal, ugyanakkor ceruzahasználata pedig magabiztosságot sugall. Úgy gondolom, hogy igen lényeges információkat hordoz magában a figurák rajzoló sorrendje. Nagyon fontos számára a ház, ami a biztonságérzet szimbólumaként jelenik meg, és elsőként kapott helyet a lapon. (Valamint az első próbálkozásnál igen nagy helyet foglalt el.) A legszembeütőbb és legárulkodóbb vonásnak azonban egyértelműen azt tartom, hogy az édesanyja nem szerepel a képen. Ez kötődési problémákra, bizonytalanságra utalhat a kettőjük kapcsolatában.

A második családrajzot (ld.:8. ábra) másnap készítette a gyermek, saját kezdeményezésére, mivel rosszul érezte magát, amiért az anyukája nem fért rá az előzőre. Ehhez az előzővel megegyező körülményeket biztosítottam számára, azaz félrevonultunk egy nyugodt, csendes helyszínre, és előkészítettem számára a rajzoláshoz szükséges eszközöket.

A rajzolás elején az alábbi kijelentést tette: „Most olyan rajzot fogok csinálni, hogy anya is ráférjen!”. Ebből azt szűrtem le, hogy lelkiismeretfurdalást érez az előző családrajza miatt. Tisztában volt vele, hogy azon nem szerepelt az édesanyja, rajzolását az a szándék vezérelte, hogy ezt úgymond jóvá tegye.

Az előzőekhez hasonlóan, a folyamat elejétől kezdve látszódtott a nonverbális jeleiből, hogy nagyon erősen koncentrált. Erre utalt például a testtartása, mivel nagyon közel a lap fölé hajolt, és kidugta a nyelvét. Emellett az előző naphoz hasonlóan, a stressz jeleit is megfigyeltem rajta. Kapkodva rajzolt, sokszor hosszasan hezitált, szinte pánikba esett, mert nem tudta eldönteni, hogy melyik személyt rajzolja le következőként. Elsőként az édesapát rajzolta le, a lap jobb oldalára. Ezt követően a testvére kapott helyet az apuka bal oldalán. Harmadikként saját magát rajzolta le, körülbelül a lap közepére tájolva. Negyedikként a házukat rajzolta le, majd pedig végezetül az édesanyát. Az előző napi rajzzal szemben ebben az esetben talajt is rajzolt a lábuk alá, ami a biztonságérzet egy jele lehet.

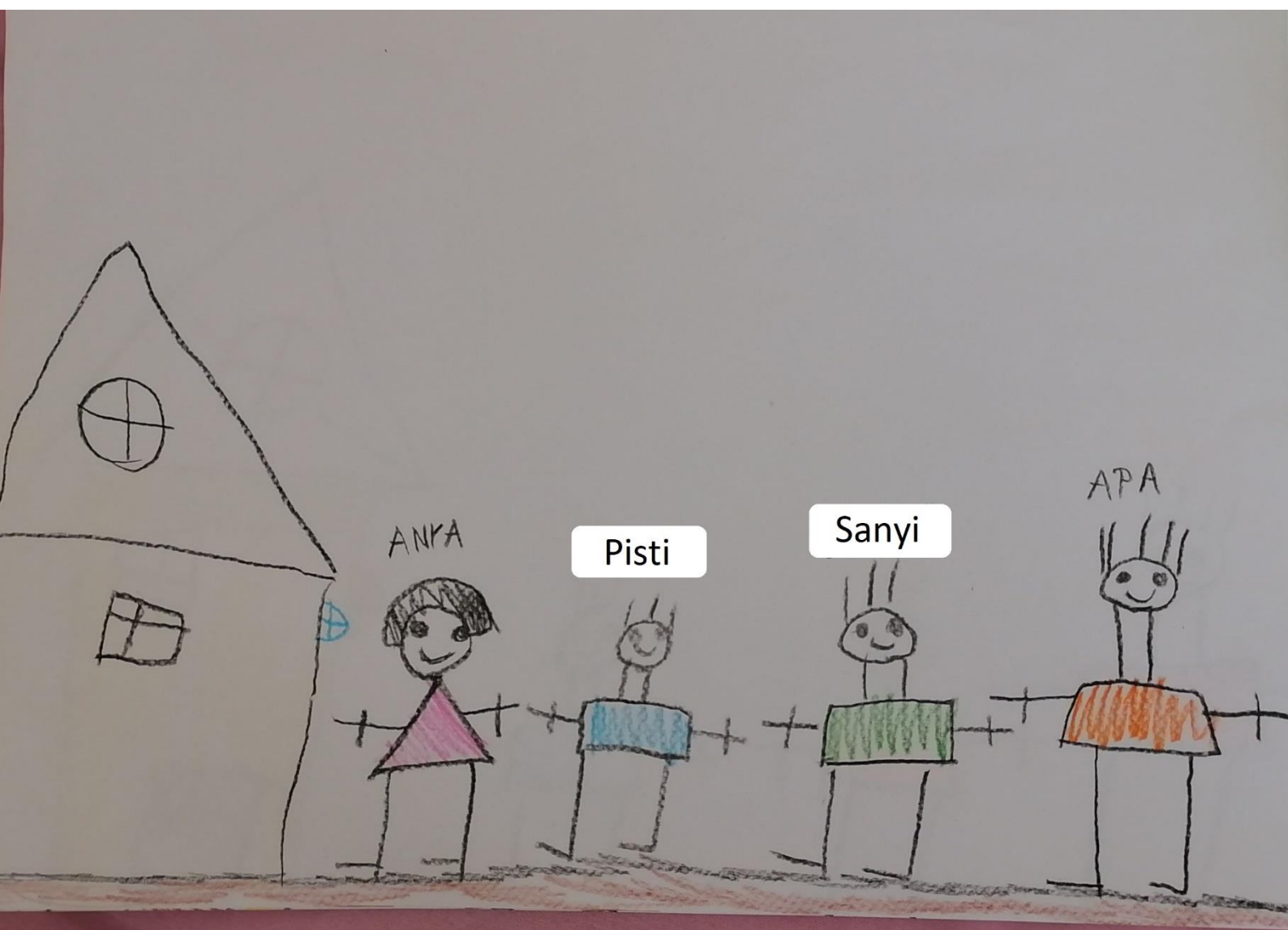
A rajz szerkezete mondhatni azonos az előző családrajzával. A térszimbólika tekintetében is változatlan az alakok elhelyezkedése a képen, annyi változással, hogy kiegészült az édesanyával, aki a lap baloldalán kapott helyet, ami a múltat jelöli. A térkitöltés jellemzői szintén megegyeznek a korábbi rajzzal, azaz a lap felső területét nem rajzolta be, ami félelmet, szorongást jelenthet a szellemiség, tudás területén.

A rajzon szereplő alakok mérete, és egymáshoz viszonyított aránya véleményem egy síkban, azonos távolságban található meg. A ceruzahasználat nyomatéka helyenként valamivel gyengébb volt, de összességében energikusságot sugallnak, vonalvezetése pedig továbbra is lendületes volt.

A színezés során ugyanúgy tiszteletben tartotta a határoló vonalakat, azonban ismételten igen hiányosan töltötte ki színekkel a fehér részeket. Az emberalakok ruháján, az anyuka haján, és a talajon kívül semmit nem színezett ki a képen, és amit kiszínezett, azt is kapkodva, saját képességeihez mérten gyengén tette.

A satírozásban sok fehér rés maradt a vonalak között. A házat, ami a biztonság szimbóluma, az előzővel szemben egyáltalán nem színezte ki, bár ismét igyekezett apró részleteket (például lámpát) elhelyezni rajta. A vonalak szintén élesek, szögletesek, az emberalakok pedig képességeihez mérten igen kidolgozatlanok. Egyébként ismételten élénk színeket használt.

Összességében Pisti második családraja igen sokban hasonlít az elsőhöz, természetesen azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy ezen az édesanyja is szerepel. Személyes véleményem szerint azonban ebben az esetben a legtöbb információt az hordozza, hogy milyen sorrendben rajzolta rá a képre az alakokat. Legelőször az édesapját rajzolta le, amiből (illetve abból, hogy az előző rajzra a két szülő közül csak őt rajzolta rá) azt a következtetést vontam le, hogy hozzá állhat a legközelebb érzelmileg. Az édesanya utolsóként került rá a képre, amit a ház lerajzolása előzött meg. Így végezetül a második rajz esetében szintén az a benyomásom keletkezett, hogy kettőjük kapcsolatában, illetve a gyermek biztonságérzetében valamiféle zavar állhat fent.

8. ábra: Pisti második családraja (Forrás: a gyermek saját rajza)

5.3. Fejlődés nyomon követési dokumentáció elemzése:

Anamnézis adatlap:

A gyermek fejlődés nyomon követési naplójából először is megfigyelhetjük az anamnézis adatlapját (ld.: 1. melléklet), amelyből az alábbiak derülnek ki:

A gyermek 2018-ban született. A szülők az anamnézis felvételekor 43, és 40 évesek voltak, közép, illetve felsőfokú iskolai végzettségekkel rendelkeznek. Egy fiú testvére van, aki ekkor öt éves volt, Pisti tehát a második gyermek a családban. Életkörülményeiket tekintve ekkor még teljes családban éltek, családi házban laktak hárman. (A gyermek egyébként azóta is ugyanebben a házban él az édesanyjával és testvérével.)

Kiderül még az anamnéziséből, hogy a terhesség lefolyása normális volt, azonban a gyermek korábban született, és a szülés lefolyásában komplikációk léptek fel. A gyermek mindössze két hétig szopott. Az anamnézis felvételekor jó étvággal rendelkezett, képes volt önállóan étkezni. Alvási szokásait tekintve az édesanyjával aludt, amelyhez eszközt (cumit) használt. Délutánonként rendszeresen aludt otthon, megbízhatóan szobatiszta. Csecsemő korában jó alvó volt.

Az idegrendszer fejlődése szoros kapcsolatban áll a mozgásfejlődéssel. Az idegrendszer fejlődésével párhuzamosan lesz képes a gyermek a bonyolultabb mozgásformák kivitelezésére. Csecsemőkorban nagyon fontos, hogy a különböző mozgásformák helyes sorrendben kövessék egymást: forgás, kúszás, mászás, felállás, járás. Ezáltal megerősödnek az izmok, és így fejlődik az idegrendszer. Az idegrendszer fejletlenségére utal, ha ezek a mozgásformák felcserélődnek, vagy időrendben eltolódnak. (Szalai – Lászlók, N.a.)

A gyermek mozgásfejlődésének folyamata az alábbiak szerint zajlott: 4 hónapos korában fordult át, 5 hónapos korában pedig felült. A kúszás és a mászás fázisa nem maradt ki nála. 10 hónapos korában állt fel, és 13 hónapos korában indult el. Pisti mozgásfejlődése ezek alapján első ránézésre normális üteműnek mondható, azonban van benne egy elem, amit túl korainak tartok, ez pedig az első felülés időpontja. A gyermekek normál esetben 8-10 hónapos korban jutnak el odáig, hogy önállóan képesek legyenek felülni, az ő esetében pedig ez 5 hónapos korban történt. Elképzelhetőnek tartom azt, hogy a gyermek ennyi idősen szülői segítséggel volt képes felülni, és esetlegesen ezt az adatot adta át az édesanya az anamnézis felvételekor, de az is lehetséges, hogy a gyermek valóban magától ült fel „idő előtt”.

Az azonban biztos, hogy a gyermek gerince és idegrendszere ennyi idősen még nem áll készen az ülésre, és veszélyes lehet például a gerincoszlop fejlődésére.

Az anamnézis felvételekor már biztonsággal közlekedik a lépcsőn, és szeret mozogni. Szívesen hallgat mesét, beszédfejlődése korának megfelelő, képes mondatokban kifejezni magát. Továbbá olyan lényegesebb információk is kiderülnek belőle, mint például, hogy nem volt olyan időszak a gyermek életében, amikor jelentősebb időre távol volt a szüleitől. Nem járt bölcsődébe, és általában a testvérével játszik. Akkor szokott dühös lenni, ha fáradt, vagy nem kap meg dolgokat, és ez hisztiben, csapkodásban nyilvánul meg. Türelemmel nyugtatható meg. Ez a tulajdonság jelenleg is megfigyelhető a gyermeknél.

A fejlődés nyomon követési naplóban az anamnézis felvételét követően életkorokra lebontva követheti végig, és dokumentálhatja a gyermek óvodapedagógusa a különböző képességekben való fejlődés ütemét. Minden egyes korcsoportban (3-4, 4-5, 5-7 éves korra lebontva) különös hangsúly helyeződik az adott időszakban legintenzívebben fejlődő területekre. Ezeket a szakaszokat szeretném most bemutatni és megvizsgálni Pisti esetében, a dokumentáció segítségével.

3-4 éves gyermekek megismerésének, fejlődésének nyomon követése:

3-4 éves korban a nagymozgások, testséma, finommotorika, és a szocializáció területén fejlődik a legintenzívebben a gyermek. A gyermek kiscsoportos korában, azaz a 2020/2022-es nevelési évben az alábbi lényeges információk kerültek rögzítésre a fejlődés nyomon követési naplójában, 3 időszakra lebontva (ld.: 2. melléklet):

Novemberben: A gyermek fiziológiai jellemzői, biológiai szükségleteit tekintve: Pisti fizikumakorához képest közepes. Nincsenek zavarok a biológiai szükségleteiben, egyáltalán nem vizek vagy székel be, azaz teljesen szobatiszta. Képes önállóan étkezni. A mosdóhasználatnál segítséget igényel, illetve felnőtt öltözteti. Alvási időben nyugodtan pihen, cumit használ hozzá.

Érzelmi, akaratit képességeit tekintve: A szülőtől való elválását (beszokását) jellemzi, hogy időnként még igényli a szülő jelenlétét. Az elválás kicsit megviseli, de rövid ideig tart. A szülő érkezésekor örömmel megy haza. Alapvető érzelmi jellemzői, hogy kiegyensúlyozott, vidám. Társaihoz pozitív érzelmi viszony fűzi, alkalmazkodó, elfogadó velük szemben. Az óvodában dolgozó felnőttekkel szembe szintén nyitott, elfogadó.

Motoros képességeit jellemzi, hogy a nagymozgások terén (járás, futás, kúszás, mászás) mozgása korához képest harmonikus, összerendezett. Testsémáját, énképét jellemzi, hogy önmagát felismeri, egyes szám első személyben megnevezi. Legfőbb testrészeit ismeri, és meg is tudja nevezni őket. Laterális dominanciája kialakult, jobb kezes.

Értelmi képességeit az alábbiak jellemzik: Érdeklődő, bekapcsolódik a játékokba, tevékenységekbe. Játékát jellemzi, hogy a tevékenységet beszéddel is kíséri, és legfőképp építő, konstruáló játékokkal szeret játszani. Az eszközöket rendeltetésszerűen használja. Fantázia világa átlagosnak mondható. Anyanyelvi képességeit jellemzi, hogy beszél, de beszédhibásan. Beszédértése korának megfelelő, többnyire érti a közléseket. Beszédkedvét tekintve kezdeményező, és szívesen beszél.

Novemberben a megfigyelések elemzéseként, értékeléseként az alábbi megjegyzéseket írta a gyermek óvodapedagógusa: „Önállósága megfelelő életkorának. A tevékenységekbe bekapcsolódik. Ábrázoló tevékenységekben a fejlettsége meghaladja életkorát.” A fejlesztésre irányuló tervekben az esetleges beszédfejlesztést említette meg az óvodapedagógus. A fejlődés nyomon követési napló végén található szülői tájékoztatásra vonatkozó táblázatban november hónapra vonatkoztatva a megfigyelések, tapasztalatok részben szintén az áll, hogy önállósága, fejlettsége életkorának megfelelő. Ezért a megállapodások, nevelési tanácsok részben azt olvashatjuk, hogy jelen pillanatban semmilyen különösebb fejlesztést nem igényel a gyermek.

Februárban: A gyermek fizikuma korához képest továbbra is közepes. Nem léptek fel a biológiai szükségletek zavarai, valamint önállóan étkezik. A gyermek higiénés tevékenységében, azaz a WC, mosdóhasználatban előrelépés történt: Már önállóan végzi el a tevékenységet. Az öltözködés terén is önállóbbá vált, de még sok segítséget igényel. Pihenés során nyugodt, elhagyta a cumit az alváshoz.

Érzelmi akarati képességeit tekintve: A szülőtől való elválás területén fejlődött, reggelente egyedül jön be a csoportba, és nem viseli meg az elválás. Továbbra is egyedül megy haza. Alapvető érzelmi jellemzőiben változás állt be: Labilissá vált. Társaival és a felnőttekkel szemben továbbra is alkalmazkodó, elfogadó, nyitott. Motoros képességeiben, testsémájában és énképében, értelmi képességeiben, valamint anyanyelvi képességeiben nem történt változás.

Februárban a megfigyelések elemzése, értékelése - részben az alábbiakat rögzítette az óvodapedagógus: „A szülők kapcsolatában válság lépett fel, ez hatással van a gyermek

viselkedésére. Sokszor nehezen nyugtatható meg.” A fejlesztésre irányuló tervek, feladatok, tevékenységek részben az alábbi célokat tűzte ki: Viselkedésrendezés, kevesebb hiszti elérése türelemmel, megértéssel, toleranciával fordulva a gyermek felé.

Ahogy az értékelésből is kiderül, a szülők kapcsolata ebben az időszakban került válságba, ennek következményeként az addig kiegyensúlyozott, vidám gyermek lelkileg labilissá vált.

Májusban: A gyermek fizikumában, biológiai szükségleteinek szabályozásában, étkezésében, mosdóhasználatában nem történt változás, korának megfelelő szinten állnak. Az öltözködés során a korábbinál kevesebb segítséget igényel. Alvásidőben továbbra is nyugodtan pihen, valamint egyedül jön be a csoportba, nem viseli meg a szülőtől való elválás, és örömmel megy haza. Érzelmileg továbbra is labilis. Társaihoz fűződő érzelmi viszonyában változás történt, ugyanis lobbanékony, agresszív lett velük szemben. Az óvodai dolgozókkal szemben viszont továbbra is nyitott, elfogadó. Motoros képességei, testsémája, énképe, értelmi képességei, anyanyelvi képességei területén nem történt változás.

A megfigyelések elemzése, értékelése helyén az alábbi bejegyzést olvashatjuk: „Dacos magatartás. Ebből a helyzetből nem tud kilépni. Fél órát is hisztizik.” A fejlesztésre irányuló tervek, feladatok, tevékenységek részben pedig az alábbi javaslatot tette az óvodapedagógus: „Ha nem változik, akkor pszichológust javasolunk!” A szülői tájékoztatás táblázatában szintén ezeket az információkat rögzítette az óvodapedagógus. A megfigyelések, tapasztalatok részben a dacos magatartást fogalmazta meg, illetve hogy ezekből a helyzetekből nem tud kilépni a gyermek. A megállapodások, nevelési tanácsok részben is ismételték az áll, hogy ha ez a viselkedés nem javul, pszichológus felkeresését javasolják.

Ebben az időszakban már szemmel láthatóan elkezdett megváltozni a gyermek viselkedése. Úgy gondolom, hogy ebben a helyzetben az óvodapedagógusok helyesen tették, hogy felvetették azt, hogy esetlegesen jót tenne a gyermeknek, ha elvinnék egy pszichológushoz. Hiszen ezen a ponton már több hónapja érzelmi labilitás jellemezte Pistit, amelyből az óvónők egyre nehezebben tudták kizökkenteni, segíteni a helyzetén, és ez elkezdett a társaival szemben is megnyilvánulni agresszív viselkedés formájában, amely pedig az egész csoport életét befolyásolhatta.

4-5 éves gyermek megismerésének, fejlődésének nyomon követése:

4-5 éves korban a nagymozgások, egyensúlyérzék, szem-kéz, szem-láb koordináció, oldaliság, testrészek megnevezése, valamint a szocializáció területein fejlődik a legintenzívebben a gyermek. A 2022/2023-as nevelési évben három időszakra lebontva a gyermek az alábbi fejlettségi szinteken állt a különböző képességeket tekintve (ld.:3. melléklet):

Novemberben: Motoros képességekben a nagymozgások és a finommozgások területein: Képes ütemesen járni. Minden eszközön technikailag helyesen végzi el a kúszást, mászást. Képes az egyensúlyozásra padon, rézsútos, illetve felfordított padon. Jobb oldali dominancia jellemző rá. Emberábrázolása teljes, megjelennek a különböző részletek. Papírminták vágása során bonyolultabb formák esetén is megfelelő szintű a szem-kéz koordinációja. Képes végrehajtani finomabb mozgást igénylő hajtogatási műveleteket is. Szem-kéz koordinációja fejlett, kisméretű eszközökkel is pontosan képes finomabb mozgások koordinálására. Téri tájékozódása önmagához viszonyítva megfelelő, ismeri az alapvető térbeli irányokat. Folyamatosan és pontosan képes utánozni egy mozgásminta elemeit. Testsémája kialakult. A kevésbé ismert testrészeket is képes azonosítani, megnevezni. Mozgások elvégzésére, helyzetváltoztatásra csukott szemmel is képes.

Értelmi képességeit tekintve: Érzékelése megfelelő. Négy-öt formát felismer, megnevezi azokat. Színismerete fejlett, a kiegészítő színeket is többnyire ismeri. Képes bármilyen sor alkotására, két-három elemmel. Képes időrendi sorrendbe rendezni négy-öt képet. Az emlékezetét megfigyelve: Rövidtávú vizuális emlékezete korának megfelelő. 6 db látott tárgy megnevezésére emlékezetből képes, felidézése pontos, minden elemre emlékszik.

Auditív emlékezetét tekintve, 6 db hallott szó ismétlése során, felidézése részben pontos, három-négy szót képes felidézni. Sorrendisége, 6 db sorba rendezett tárgy felidézése esetén: Az első három-négy elem sorrendjét képes felidézni. Hosszú távú emlékezete, például egy mese szereplőinek, cselekményének felidézése során, fejlett. Minden szereplőre, történésre pontosan emlékszik. Figyelme szintén korának megfelelő, tíz percnél is képes koncentrálni.

Gondolkodási szintje szemléletes, képszerű, azaz képi látvány szükséges hozzá. Gondolkodási műveletek, analízis és szintézis során a részelemeket képes teljes egészé alakítani. Többnyire képes azonosságok, különbözőségek megfogalmazására, összehasonlításra. Többségében képes általánosításra és konkretizálásra. (gyűjtőfogalom-alkotásra, gyűjtőfogalmak alá sorolásra) Számolási képességét tekintve, tízig biztonsággal elszámol, növekvő sorrendben. Képes műveletek elvégzésére, hatos számkörben biztonsággal hajt végre műveleteket. (hozzáadást, elvételt)

Az érzelmi, akarati képességek területén: Érzelmi reakciói kifejeződése során hajlamos a végletekre, viselkedését hosszú ideig szélsőséges érzelmi megnyilvánulások (agresszió, dac, duzzogás), jellemzik segítséggel sem képes megnyugodni. Feladattudata többnyire kialakult. A tevékenység elkezdésekor biztatást igényel, majd végig a tevékenységben marad. Szabálytudata szintén kialakult, a szabályokat ellenőrzés nélkül is betartja. A szocializáció területén: A gyermeki közösségben elfoglalt helye kialakult, több kölcsönös kapcsolattal rendelkezik. Alkalmazkodóképessége, kooperációs készsége korának megfelelő, több gyermekhez képes alkalmazkodni, együttműködni velük.

Anyanyelvi képességei: Beszéde érthető, jól artikulált, változatosan fejezi ki magát. Mondatalkotása megfelelő, összefüggéseket kifejező, összetett mondatokban kommunikál. Szövegértése fejlett, az egész történetet, mesét megérti, képes felismerni az összefüggéseket. Artikulációs képessége fejlesztésre szorul, több hangot hibásan képez.

A megfigyelések elemzése, értékelése részbe az alábbi bejegyzést írta az óvodapedagógusa novemberben: „Sokszor sírva érkezik oviba. Anyát akarja. A szülők elváltak. Ez nagyon megviseli. Ilyenkor teljesen magán kívül van. Hangosan kiabál, dobálja a székeket, toporzékol.” A fejlesztésre irányuló tervek, feladatok, tevékenységekként az alábbiakat fogalmazta meg: „Pszichológus felkeresését javaslom, ha ez a magatartás nem enyhül.”

Amint a bejegyzésekből is kiderül, a gyermeket ebben az időszakban jellemezték a legerősebb érzelmi kilengések. Ez a szülők válásával egyidőben zajlott. A gyermek gyakran tanúsított agresszív magatartást társaival, és az óvodapedagógusokkal szemben is, erőteljes érzelmi reakcióit pedig nem tudták megfelelően kezelni. Ezen okokból kifolyólag az óvodapedagógusok pszichológus felkeresését javasolták a szülőknek, amely a későbbiekben aztán meg is történt.

Februárban: A gyermek értelmi képességeiben, testsémájában, értelmi képességeiben, anyanyelvi képességeiben, és a szocializáció területén nem történt változás, azonos fejlettségi szinten maradt. Az érzelmi reakciók kifejeződése részben továbbra is azt láthatjuk, hogy a gyermek hajlamos a végletességre, viselkedését hosszú ideig szélsőséges érzelmi megnyilvánulások jellemzik, segítséggel sem nyugtatható meg (agresszió, dac, duzzogás).

Ezzel szemben a megfigyelések elemzése, értékelése részben az alábbi megjegyzést olvashatjuk: Teljesen lenyugodott. A hisztik elmúltak. Gyermekpszichiátrián voltak eddig két alkalommal. Finommotorikája nagyon fejlett. A fejlesztésre irányuló tervekként, feladatokként a pszichoterápia további folytatását fogalmazta meg az óvodapedagógus.

A két információ között ellentmondást vélek felfedezni, amelynek okát nem tudom egyértelműen megmondani. Az óvodapedagógusok, és az anyuka elmondásából azonban tudom, hogy a gyermek viselkedése igen hirtelen kezdett el visszaállni a normál kerékvágásba, ezért arra tudok következtetni, hogy az első bejegyzés február hónapon belül valamivel korábban keletkezhetett, mint a szöveges értékelés, amelyet általában a hónap legvégén szoktak rögzíteni az óvodapedagógusok. A gyors javulást tekintve úgy vélem, hogy a gyermekpszichiáter mindenképpen pozitív hatást gyakorolhatott a gyermekekre, de természetesen egyéb tényezők is közre játszhattak ebben.

Májusban: A februári jellemzéshez hasonlóan, a legtöbb területen ezen időszak alatt sem történt lényegesebb változás a gyermek fejlettségi szintjében. Az érzelmi, akarati képességeken belül az érzelmi reakciók kifejeződésében változás történt. Ekkor már azt olvashatjuk ezen a területen, hogy viselkedését a kiváltó hatásnak megfelelő, reális érzelmi megnyilvánulások jellemzik, vagyis normalizálódott a gyermek viselkedése.

A megfigyelések elemzése, értékelése részben az alábbi bejegyzés áll: „Teljesen lenyugodott. Pszichológushoz sem járnak már. Ha újra jelentkezne a probléma, akkor fognak újra menni.” A fejlesztésre irányuló tervekként pedig összesen a logopédiai fejlesztést javasolta az óvodapedagógus, a rengeteg beszédhiba miatt. A szülői tájékoztatás táblázatán belül a megfigyelések, tapasztalatok összegzéseként az alábbi bejegyzés került rögzítésre: „Dührohamai elmúltak. Beszédhibás”

A májusi szöveges bejegyzésben szintén némi ellentmondást fedeztem fel, mivel a gyermek valójában pszichiáternél járt, nem pedig pszichológusnál. Ezt az információt az

anyuka elmondásából is tudom. Ettől eltekintve azonban, a leglényegesebb információ az, hogy ekkorra már sikerült teljesen megnyugodnia a gyermeknek, erőteljes érzelmi kilengései megszűntek, normalizálódott a viselkedése, ami mindenképpen egy pozitív irányú változásnak mondható.

5-7 éves gyermekek megismerésének, fejlődésének nyomon követése:

Nagycsoportos korban a finommotorika, az értelmi képességek, és a szocializáció területein, valamint a térbeli és síkbeli irányok ismeretében történik a legintenzívebb fejlődés. Pisti jelenleg nagycsoportos korú. A 2023/2024-es, azaz a jelenleg folyó nevelési évből a november hónapban rögzített adatok állnak a rendelkezésemre (ld.: 4. melléklet), ezért ezeket szeretném összesíteni. (ekkor a gyermek öt éves volt)

A gyermek testi érettsége, motoros képességei korának megfelelőek. Fizikuma közepes, átlagos állóképességgel rendelkezik. Gyorsasága szintén átlagos. A nagymozgások tekintetében: Tempóváltoztatást követően is képes ütemesen járni. Mozgásminta utánzására képes, négy elemet folyamatosan, pontosan le tud utánozni.

Emberábrázolása teljes, kétvonalas kidolgozású, megjelennek rajta részletek. Vonaltartása korának megfelelő, keskeny vonalközben is képes irányítani a finommozgását. Szem-kéz koordinációjára jellemző, hogy finomabb mozgások koordinálására kisméretű eszközökkel részben képes. Térbeli tájékozódása korának megfelelő, a térbeli irányokat megváltozott körülmények között is képes felismerni, alkalmazni. Síkbeli tájékozódásáról szintén ez mondható el, megváltozott körülmények között is minden helyzetben tud tájékozódni a síkban.

Értelmi képességeinek jellemzői: Képes a vizuális és auditív ingerek integrációjára, összerendezésére. (hallás, látás) Szeriális emlékezete korának megfelelő, felidézése pontos, kiterjed az irányokra is. Figyelemkoncentrációra hosszú időn (30-35 perc) keresztül képes. Gondolkodási szintje fejlett, elemi absztrakciós. (azaz képes szóban megoldani a feladatokat) A részelemeket teljes képpé tudja alakítani, vagyis az analízis és a szintézis egyensúlyban van a gondolkodási műveleteiben. Összehasonlítás során többnyire képes az azonosságok és különbözőségek felismerésére, megfogalmazására. Képes húszig elszámolni. Matematikai műveletek elvégzésére tízes számkörön belül segítséggel képes.

Érzelmi akarati képességek fejlettsége: Korának megfelelő érzelmi tudatosság jellemzi. Felismeri és megnevezi az alapvető érzelmeket. Képes empatikusan reagálni

társaival szemben adott helyzetben. Feladattudata kialakult, egy adott tevékenységet önállóan és motiváltan végig tud vinni. A szabályok betartásához elegendő metakommunikációs jeleket adni neki. Képes késleltetésre meghatározott ideig, jelig. Monotóniatűrése fejlett, egyenletes figyelemkoncentrációval, hosszú ideig képes egy adott feladatot végezni.

Szocializációs képességeit tekintve: Az udvariassági szokásokat betartja. Megvan a gyermekközösségben elfoglalt helye, három vagy több kölcsönös baráti kapcsolata van, szívesen választják a társai. Alkalmazkodóképessége korának megfelelő, minden helyzetben képes az alkalmazkodásra.

Anyanyelvi képességei korának megfelelőek. Hallási differenciálásra teljes mértékben képes. A mesét, történetet megérti, felismeri az összefüggéseket, valamint helyesen észleli és rendezzi az időrendi sorrendet is. Általános szókincse átlagos. Képes összefüggő történet, mese alkotására. Artikulációjában vannak hibák, ezért logopédus kezeli.

5.4. Pedagógiai Vélemény összefoglalása:

A gyermekről 2022 novemberében készített az óvodapedagógusa egy Pedagógiai Véleményt (ld.: 6. melléklet), azt megelőzően, hogy a gyermekkel ellátogattak a pszichiáterhez.

Ebből kiderül, hogy a gyermek a csoport szokás-szabályrendszerét ismeri, és be is tartja azt. Feladathelyzetbe könnyen bevonható, figyelme egy adott tevékenységen belül hosszú ideig fenntartható. Kortárs szociális kapcsolatai megfelelőek, valamint a csoportban dolgozó felnőttekhez is nagy mértékben ragaszkodik.

Az utóbbi időkben gyakran igen erős zaklatottságot tapasztaltak rajta. Reggelente az édesanyjától való elválás rendszeresen hosszú ideig tartó dührohamot vált ki belőle, amikor agresszíven fordul a csoporttársai, illetve a felnőttek felé. Ez megnyilvánul például abban, hogy székekkel dobálja őket, vagy rugdalózik. Viselkedésével értetlenséget vált ki a csoporttársaiból. A dührohamok után úgy tesz, mintha mi sem történt volna.

Alvásidőben is gyakran zaklatottá válik, elsírja magát, ezekben a helyzetekben azonban engedi, hogy az óvodapedagógus megvigasztalja, ám ilyenkor is igen nehezen megnyugtatható.

5.5. Gyermekmegfigyelés:

Pistit a nyolchetes külső szakmai gyakorlatom alatt lehetőségem nyílt minden nap megfigyelni, számos különböző helyzetben, amelyekről folyamatosan részletes jegyzeteket készítettem. Fontosnak tartom leszögezni, hogy erre a 2024. március 12-től április 5-ig tartó időintervallumban volt alkalmam, azaz a szülők válása óta már lassan két év eltelt. Ezért legfőképp ennek utóhatásait tudom vizsgálni, a történetek kivételését a gyermek jelenlegi viselkedésére, személyiségjegyire. Az így összegyűjtött információkat, benyomásaimat szeretném most összesíteni.

Elsőként a gyermek szabadjátékának szokásait figyeltem meg. Játéktémái önmagától nem túl változatosak. Kedvenc játéka a legózás, illetve egyéb építőjátékok is megjelennek nála, (azonban óvodapedagógusi kezdeményezésre szinte bármilyen egyéb játéktevékenységbe is szívesen becsatlakozik, nyitott.) Legkedvesebb időtöltése azonban az alkotótevékenység, annak bármilyen formája. A délelőtt igen nagy részét általában a rajzasztalnál tölti, ahol folyamatosan rajzol, színez, ragaszt, vág. Nagyon nagy örömet okoz számára az alkotás, legfőbb motivációja, mozgatórugója az alkotási szándék.

A szőnyegen folyó játéktevékenységekbe is gyakran becsatlakozik. Legfőbb indítéka erre általában az, hogy a társai motiválják, és így megjelenik náluk az együtt játszás öröme. Játékszándéka és életkora, valamint képességei között olykor ellentmondást vélek felfedezni, mivel nagycsoportos létére gyakran megesik, hogy csak gyakorlójátékot játszik, de úgy vélem, hogy összességében többnyire életkorának és képességeinek megfelelő játékot játszik.

Figyelmét nagyon sokáig képes fenttartani, ha valamilyen tevékenységbe belekezd, legalább tíz - tizenöt percig csak azzal foglalkozik, és összességében könnyedén elmélyül szinte bármiben. A legjobb példa erre a fent említett legózás, amit általában a társai kezdeményezésére kezd el, és aztán nagyon könnyen elmélyül benne, hiszen elkezd az alkotási szándéka vezérelni, és addig nem hagyja abba a tevékenységet, amíg nem épít valami saját maga számára szépet, esztétikusat. Így gyakran megesik, hogy akár egy órán keresztül is csak ezzel foglalataskodik. A játékba való beleélését, elmélyülését, és játékának időkereteit tehát korának megfelelőnek tartom, azonban például szerepjátékot nem túl sokszor figyeltem meg nála, amit egy nagycsoportos gyermek esetében ismereteim szerint probléma.

Kortárs kapcsolataiban, illetve társválasztási szokásaiban megfigyeltem, hogy a többi gyerekekkel szemben nyitott, érdeklődő, azonban a kisebb gyermekekkel, illetve a lányokkal nem igen találja meg a közös hangot, az ő társaságukat nem keresi, mondhatni közömbösek számára. Nem szeret egyedül játszani, ezért általában legjobb barátaival tölti az időt, akik

többnyire középső, illetve nagycsoportos fiúk. Az együtt játszásuk közben megjelennek a játékszabályok, amelyeket be is tart, azonban mindenről határozott elképzelése, véleménye van, amelyet szeret is érvényesíteni. Amit előre elgondol, azt tehát szereti megvalósítani, és igen nehezen viseli, ha ez valami miatt nem sikerül. Például, ha előre eltervezi, hogy mit fog építeni legóból, de valami miatt a tevékenységet meg kell szakítania, és csak később tudja befejezni azt, vagy mondjuk, ha valaki elvesz tőle egy legó darabot, amelyet szeretett volna felhasználni, hajlamos hevesen, kétségbeesetten reagálni, de ez nem csap át agresszivitásba a társaival szemben. A játszócsoporton belül nem szeret alárendelődni, inkább vezető pozíciót szokott ellátni. Kommunikációs készsége, önkifejezése nagyon fejlett, képes jól megértetni magát társaival. A konfliktushelyzeteket igyekszik kerülni, azonban, ha mégis kialakul, olykor szükség van a pedagógus beavatkozására is, hogy megnyugodjon a gyermek.

A felnőttekkel szemben alapvetően nagyon tisztelettudó, szófogadó. Óvodapedagógusi kezdeményezésre szívesen becsatlakozik szinte bármilyen játéktevékenységbe, nagyon jól motiválható, és mint azt feljebb is említettem, figyelve nagyon sokáig fenntartható. Tökéletes példa erre a mesehallgatás, amely során kivétel nélkül mindig végig értő figyelemmel követi nyomon a mese cselekményét, és aztán a későbbiekben szinte bármilyen részletre, eseményre rákérdezőnk belőle, tökéletesen tud válaszolni. Véleményem szerint erkölcsi érzéke is igen fejlett. A mesés példánál maradva, szinte bármilyen mesének könnyedén, önállóan képes levonni a tanulságát, mondanivalóját. Szabálytudata és szabálytartása szintén nagyon fejlett. Mint ahogyan arról ugyancsak szót ejtettem már, a problémákat legfőképp az okozza nála, ha valami nem az elképzelései szerint alakul, valami váratlan esemény történik.

Ilyen eset volt például az, amikor egy délelőtti folyamán a mentorpedagógusommal beszélgettünk arról, hogy hamarosan megérkezik a logopédus az óvodába, én pedig ellátogatok a foglalkozásra, hogy az alatt is megfigyelhessem a gyermeket. Pisti ezt meghallotta, és heves zokogásban tört ki. Mentorpedagógusommal értetlenül álltunk a helyzet előtt, hiszen nem tudtuk, hogy mi váltotta ki a gyermek reakcióját, mivel látszólag nem történt semmilyen drámai dolog. Sokáig nem is volt képes elmondani nekünk, hogy mi a problémája, mivel annyira sírt, hogy nem tudott válaszolni a kérdéseinkre. Végül aztán kiderült, hogy azért esett így kétségbe, mert ő nem tudta, hogy aznap logopédiai foglalkozásuk lesz, és ezért nem hozta magával a logopédiai füzetét. Mentorpedagógusom igyekezett gyorsan orvosolni a problémát, és felhívta az anyukát, hogy hozza el a füzetet az óvodába. Mivel az anyuka home office munkarendben dolgozik, a kérésnek szerencsére eleget is tudott tenni. Addig azonban, amíg az anyuka meg nem érkezett a füzettel, a gyermeket sehogyan sem tudtuk megnyugtatni.

Pánikba esett, és szinte teljesen kizárta a külvilágot. Próbáltuk neki érthetően, higgadtan elmagyarázni, hogy egyrészt a füzet hiányának alapvetően sem lennének drasztikus következményei, hiszen biztosan megértő volna a logopédus, és lenne lehetősége bepótolni a hiányosságokat, másrészt pedig azt, hogy a füzet már úton van, és hamarosan megérkezik vele az anyukája. Nyugtató szavaink azonban nem hatottak rá, csupán a füzet tényleges kézbevétele után tudott lecsillapodni.

Összességében a gyermekről az a benyomásom keletkezett, hogy egy igazán okos, értelmes kisfiú, akit logikus gondolkodásmód jellemez, és nagyon gyorsan tanul. Pisti a legtöbb területen korának megfelelő fejlettségi szinten van. Nagyon nyitott, érdeklődő, könnyen motiválható, figyelme pedig igen hosszú ideig fenntartható. Korához képest kiemelkedőek a vizuális készségei, az alkotás szeretete pedig gyermeki személyiségének egy igazán meghatározó eleme. Társai és a felnőttek felé szeretettel fordul.

Ugyanakkor jellemző rá az is, hogy gyakran „túlreagál” látszólag jelentéktelen dolgokat, sokszor igen kétségbe esik a legapróbb változás esetén is. Azonban úgy vettem észre, hogy mostanra az óvodapedagógusai megtanulták ezeket a helyzeteket megfelelően, türelemmel, higgadtan kezelni, ezért úgy vélem, hogy a későbbiekben ez a viselkedés már nem fog számára akkora nehézségeket okozni, mint ahogyan az a múltban előfordult. Kudarctűrő képessége még fejlesztésre szorul.

6. Vizsgálat összegzése:

Úgy gondolom, hogy az esettanulmány elkészítése során sikerült választ kapnom a bennem felmerült kérdésekre. A vizsgálat során összegyűjtött információk többnyire magyarázatul szolgáltak számomra a gyermek fejlődésének folyamatával kapcsolatban.

A heteroanamnézis felvétele során számos hasznos információt megtudtam a gyermek fejlődésmenetével kapcsolatosan az édesanyától. Úgy vélem, hogy igen erős befolyásoló tényező volt a gyermek viselkedésében az, hogy alapvetően egy toxikus családi környezetbe született bele, ahol aztán szülők közötti állandó feszültség, valamint az édesanya lelki labilitása érthető módon benne is frusztrációt, szorongást keltett. A biztonságos családi légkör hiánya kötődési problémákhoz, illetve a bizonytalanság érzéséhez vezetett az esetében. Ez igen jól láthatóan megjelent például a családrajzában, ahol a ház ábrázolását részesítette előnyben az édesanyával szemben, illetve maga a család lerajzolása is igen nagy feszültséget keltett benne.

Az édesanya személyiségjegyei közül számos rá is jellemző. Ebből kifolyólag úgy gondolom, hogy legfőképp a tökéletességre való törekvését, maximalizmusát tőle vehette át. Viselkedésében jelenleg is megfigyelhető, hogy ha valami nem tökéletesen az elképzelté szerint alakul, hajlamos nagyon hevesen reagálni, kétségbe esni, kiborulni.

Ahogy azt több forrásból is megtudtam, a gyermek viselkedése a szülők tényleges szétválását követően nagyon hirtelen változott meg, igen erőteljes módon. Alapvetően megváltozott viselkedésének számos eleme általános, az óvodás korú gyermekekre jellemző, válási krízisre adott válaszreakció, gyászreakció volt a részéről. Ezzel magyarázható többek között például az édesanyától való elválás nehézsége, illetve az elalvásnál tapasztalt zaklatottsága.

Azonban ahogyan azt számos alkalommal kifejtettem, dührohamai, indulatkezelési problémái ebben az időszakban hosszú ideig fennálltak, és igen erőteljesek voltak. Az óvodában társaival, illetve a felnőttekkel szemben tanúsított agresszív viselkedése zavart keltett a csoport életében. Úgy vélem, hogy ezt a fajta magatartást nem „csupán” az édesapa elköltözése váltotta ki belőle. Mivel korábban is igen nyugtalan volt a családi légkör, amiben élt, vélhetően rengeteg frusztráció gyülemlt fel benne a válást megelőzően is, amelyekre aztán csak ráerősített a szülők válása. Egy új élethelyzettel kellett szembenéznie, amelyet végül ilyen módon volt képes kezelni.

A válási krízis előrehaladtával aztán pozitív irányú változás állt be Pisti viselkedésében. Úgy gondolom, hogy a pszichiáternél tett látogatások segítettek a gyermeknek a nehéz élethelyzettel való megküzdésben, valamint nagyon lényeges lehetett az is, hogy a nehézségek ellenére a pedagógusai továbbra is türelemmel, empatikusan kezelték a kilengéseit, biztonságos légkört teremtettek számára az óvodában. Szépen fokozatosan elkezdte elfogadni, feldolgozni a családi életükben történt változásokat, megtanult alkalmazkodni az új élethelyzethez. A válási krízis lezajlása körülbelül két évbe telik. A szülők lassan két éve váltak el, ezért úgy vélem, hogy a kettejük kapcsolata is sokat csillapodhatott ez idő alatt, ami nyilvánvalóan erősen kihat a gyermek viselkedésére is, hiszen a szülei lelki állapotát megérzi, átveszi. Ezekkel magyarázom tehát, hogy Pisti viselkedésében pozitív irányú változások történtek.

Mostanra dühkitörései, agresszív megnyilvánulásai elmúltak, azonban ahogy említettem, számos helyzetben még igen könnyen kiborul, kudarctűrő képessége fejlesztésre szorul, illetve túlzott maximalizmus jellemzi, de úgy vélem, hogy ha továbbra is ilyen támogató közeg veszi körbe, pozitív irányú fejlődése folytatódni fog.

Összefoglalás:

Szakedolgozatom elkészítése során egy óvodás gyermek, Pisti nem hétköznapi esetét szeretném bemutatni, akinek viselkedésében a szülei válását követően igen drasztikus változások mentek végbe. Egyik napról a másikra felettébb agresszívvá vált társaival, és a felnőttekkel szemben egyaránt, erőteljes érzelmi kilengéseket produkált. Gyakran például székekkel dobálta társait, és óvodapedagógusaira is rátámadott a korábban látszólag teljesen nyugodt kisfiú. A gyermekkel a nyolchetes külső szakmai gyakorlatom során ismerkedtem meg, és óvodapedagógusai által betekintést nyertem a történetébe, amely igencsak felkeltette az érdeklődésemet.

Felmerült bennem a kérdés, hogy vajon mi vezethetett a gyermek ilyen mértékű személyiségbeli változásához. Úgy véltem, hogy esetlegesen a szülők válásán túl egyéb tényezők is közrejátszhattak ebben. Ezért úgy döntöttem, hogy egy esettanulmányon keresztül szeretném megvizsgálni, amelynek legfőbb célja a gyermek fejlődésmentének magyarázata volt.

Ezen célból dolgozatom első felében a szakirodalmi áttekintés során törekedtem olyan mélyreható információk összegyűjtésére, amelyek egyrészt segítik számomra a bemutatott eset megértését, másrészt pedig a későbbiekben óvodapedagógusi munkám során hasznosítani is tudom azokat, amennyiben egy hasonló esettel találkozok.

A válás témakörének vizsgálatához először nagyon fontos volt letisztázni a család fogalmát, majd pedig ismertettem annak legfontosabb funkcióit, és a jól működő család jellemzőit. Ezek után részletesen körbejártam a válás témakörét. Ismertettem a válás jogi, és szociológiai fogalmát. Bemutattam a közelmúlt válási statisztikáit, amelyek megerősítették bennem, hogy egy igen fontos témáról van szó, hiszen napjainkban is rengeteg válás történik. Szót ejtettem a családjogi törvény 2015-ös módosításáról, amely a válást követő gyermekelhelyezést hivatott megkönnyíteni. Ezt követően részletesen elmélyültem a válás folyamatának szakaszaiban, a váláshoz kapcsolódó krízis, illetve gyászfolyamatok lélektanában. Végezetül pedig bemutattam a válás óvodás gyermekekre gyakorolt hatásait, különös hangsúlyt fektetve az adott gyermek fejlődése szempontjából lényeges információkra, mint például a szülőtől való elválás nehézsége, vagy a biztonságérzet hiánya.

Az esettanulmány elkészítése során számos eszközt alkalmaztam, amelyek által részletes betekintést nyerhettem a gyermek fejlődésmenetébe. Heteroanamnézist készítettem az édesanyával, amelyből megtudtam például azt az igen lényeges információt, hogy a családjuk működésében már Pisti születését megelőzően is súlyos problémák álltak fenn, így a gyermek egy mérgező családi légkörbe érkezett meg. A szülők közötti állandó feszültség, valamint az édesanya instabil lelki állapota szorongást, kötődési problémákat, bizonytalanság érzését váltotta ki a gyermekből. Ezeket bebizonyította számomra a vizsgálat során használt többi eszköz is, különösen a családrajának elemzése. Fejlődés nyomon követési dokumentációjának elemzése által végig követhettem Pisti fejlődésének fontos állomásait, különös tekintettel a legnehezebb időszakára, amelyről aztán a pedagógiai vélemény bemutatásában is szó esik. Végezetül pedig összesítettem a gyerekről a gyakorlatom során megfigyeléseimből összegyűjtött információkat, amelyek által azt vizsgáltam, hogy a múltbéli események jelenleg hogyan hatnak ki a viselkedésére.

Úgy gondolom, hogy összességében választ kaptam a vizsgálat elején felmerült kérdéseimre. Egyértelművé vált számomra, hogy a gyermek viselkedésének megváltozásának egy része normális, a válási krízis lezajlásához köthető reakció volt, ugyanakkor egyéb, a válást megelőző tényezők is közrejátszottak abban, hogy végül a gyermek ily módon reagált.

Irodalomjegyzék:

- Almási K. (2017) *Lezárás, elengedés, újrakezdés*. Budapest: Athenaeum Kiadó
- Árvai, Z. (2013. július 10.). *Wolters Kluwer*. Letöltés dátuma:2024.04.06., forrás: Együttélés, házasság, család: mit véd a jog?: <https://jogaszvilag.hu/szakma/egyutteleles-hazassag-csalad-mit-ved-a-jog/>
- Bagdy E. (1977): *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 138. p.
- B. Erdős M. (2009). *Veszély és lehetőség*. In Csürke, J., Vörös, V., Osváth, P., Árkovits, A. (Szerk.), „Mindennapi kríziseink” – A lélektani krízis és a krízisintervenció kézikönyve, Budapest: Oriold és társai Kiadó, 71-81.
- Bodnár G., Telkes J. (1986) *A válás lélektana*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Bodonyi E., Busi E., Vizelyi Á. (2006). *Család, gyermek, társadalom* (A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése. kötet). (M. N. Mária, Szerk.) Budapest: ELTE PPK Neveléstudományi Intézet. Letöltés dátuma: 2024.02.14., forrás: <http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Pedagogia/84N%E1dasi/Nyomtat%E1sra/pdf/Csalal%E1d,%20gyermek,%20t%E1rsadalom.pdf>
- Bóna , A. (2015). *Gyász, krízis, trauma és a megküzdés lélektana*. (E. C. Kiss, és H. Sz. Makó, szerk.) Pécs: Pro Pannonia Kiadói Alapítvány. Letöltés dátuma: 2024. 03. 10., forrás: <http://real.mtak.hu/18599/1/Kiss%20Enik%C5%91%20Csilla%20-%20Sz%20Mak%C3%B3%20Hajnalka%20-%20Gy%C3%A1sz%20kr%C3%ADzis%20trauma%20C3%A9s%20a%20megk%C3%BCzd%C3%A9s%20l%C3%A9lektana.indd.pdf>
- Busi E. (2006). *Család, gyermek, társadalom* (A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése. kötet). (M. N. Mária, Szerk.) Budapest: ELTE PPK Neveléstudományi Intézet. Letöltés dátuma: 2024.03.20., forrás: <http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Pedagogia/84N%E1dasi/Nyomtat%E1sra/pdf/Csalal%E1d,%20gyermek,%20t%E1rsadalom.pdf>
- Cole M.- Cole, S. R. (1997) *Fejlődéslélektan*. Budapest: Osiris Kiadó, 787 p.

- Dénesné, J. (2018. március 2.). *Wolters Kluwer*. Letöltés dátuma: 2024.04.10., forrás: Az élettársi kapcsolat családjogi hatásai - 1.rész: <https://jogaszvilag.hu/szakma/az-elettarsi-kapcsolat-csaladjogi-hatasai-1-resz/>
- G. Chapman. (2015) A jól működő család 5 jellemzője. Budapest: Harmat Kiadó
- Holmes, T. H., Rahe, R. H. (1967). The Social Readjustment Rating Scale. *Journal of Psychosomatic Research*, 11, 213-218.
- Gyarmati Gy., Püski L., Barta R. (1997) Magyarország a XX. században II., Házasság és válás. Szekszárd: Babits kiadó
- Hegedűs A. (2020) Családjog I. – 4. olvasólecke. Szeged: Szegedi tudományegyetem
- hirsztrada.blog.hu: Családjogi törvény 2015, letöltés dátuma: 2024.04.18., forrás: https://hirsztrada.blog.hu/2014/11/17/csaladjogi_torveny
- KSH.hu: 22.1.1.15. Házasságkötések, válások, Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html, letöltés dátuma: 2024. 03. 20.
- Mersz.hu weboldal: A 'család' fogalmának nemzetközi és európai szabályrendszere. 2.1. ENSZ. Letöltés dátuma: 2024.02.14., forrás: https://mersz.hu/dokumentum/m1051macs_110/ , V.ö.: UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 7 (2005): Implementing Child Rights in Early Childhood, 20 September 2006, CRC/C/GC/7/Rev.1. Para 15.
- Methodology and Measurement: an International Handbook, 1st edn. Oxford, Pergamon, 1988 pp. 49-53
- Pál F. (2010) A függőségtől az intimitásig - Vágy, élmény, kapcsolat. Budapest: Kulcslyuk Kiadó
- Stenhouse, Lawrence. „Case study methods”, In: J.P.Keeves Educational Research,
- Szalai – Lászlók K. Játszva olvass! weboldal., Letöltés dátuma: 2024.04.13., forrás: Miért fontos a helyes mozgásfejlődés?: <https://www.jatszvaolvass.hu/helyes-mozgasfejlodes/>
- Wallerstein, J.S. – Kelly, J.B. (1980) : Surviving the breakup: How Children and Parents Cope With Devorce. New York: Basic Books
- Warner és Charles, (1998) "How to write a case study"
- Yin, K. Robert (1993) „Applications of case study research”, Newbury Park, CA: Sage Publishing

Ábrajegyzék:

- 1. ábra: Élveszületések száma, 2000–2022, 6. oldal
- 2. ábra: A család funkciói és feladatai, 8. oldal
- 3. ábra: A válás folyamata, 12. oldal
- 4. ábra: Az eriksoni fejlődési szakaszok és azokhoz kapcsolódó krízisek, 14. oldal
- 5. ábra: A különböző életkorú gyermekek válásra adott reakciói, 17. oldal
- 6. ábra: Pisti első családrajz próbálkozása, 25. oldal
- 7. ábra: Pisti első családrajza, 27. oldal
- 8. ábra: Pisti második családrajza, 31. oldal

Mellékletek:

1. melléklet: Anamnézis adatlap (Forrás: A gyermek fejlődés nyomon követési naplója)

Anamnézis adatlap

A gyermek neve: [REDACTED] Becenév: [REDACTED]
A gyermek születési éve: ... 2018

Szülők életkora: ... 43, 40 Foglalkozása: ALKALMAZOTT, HTB

Iskolai végzettsége: alapfok – középfok – felsőfok

Testvérek száma: ... 1 neme: ... FIÚ életkora: ... 5

Ő hányadik gyermek a családban? ... 2

Család életkörülményei: teljes család egyszülős család adaptált gyermek

Lakáskörülmények: családi házban élnek lakótelepi panellakásban albérletben laknak

nagyszülőkkel együtt élnek több generáció él együtt csak a szűk család él együtt

komfortos a lakás komfort nélküli a lakás

A terhesség lefolyása: normális veszélyeztetett terhesség

Születési körülmények: születés normál időre korábban született túlhordta a gyermeket

Szülés lefolyása: komplikációtól mentes komplikáció lépett fel

Táplálkozás: Meddig szopott? ... 2 HÉT

Étvágya: rossz evő válogatós jó étvágyú

Önállóan étkezik-e? ... IGEN

Alvási szokások: Jó alvó volt-e csecsemőkorában? Igen nem

Anyával alszik egyedül egyéb

Alváshoz eszközt használ ringatja magát

Délután otthon: nem alszik változó rendszeresen alszik

Szobatisztasága megbízható-e? Teljesen szobatiszta Néha alváskor bevizel

Csak éjszaka vizez be néha Néha beszél

Mozgásfejlődés folyamata:

Mikor fordult át? ... 4 HÓ Mikor ült fel? ... 5 HÓ
Kúszott-e? ... IGEN Mászott-e? ... IGEN Mikor állt fel? ... 10 HÓ
Mikor indult el? ... 13 HÓ
Mikor kezdett el beszélni? ... 2 EV

Jelenleg, hogyan beszél?

Nem beszél mutogat beszéde érthetetlen szavakat mond mondatokban fejezi ki magát

Szereti-e a mesét? ... IGEN Mi a kedvence? ... VÁLTOZÓ

Szeret-e mozogni? ... IGEN Lépcsőn biztonsággal közlekedik-e? ... IGEN

Van-e állandó betegsége? ... NINCS

Van-e mozgásszervi, érzékszervi sérülése? ... NINCS

Volt-e balesete? ... NEM

Volt-e már kórházban? ... NEM

Volt-e jelentősebb időszak, amikor a szülőktől távol volt? ... NEM

Van-e valamilyen allergiája? ... NINCS Hajlamos-e lázgörcsre? ... NEM

Volt-e bölcsődés? ... NEM Mikortól? ... -

Hány évig? ... - Szeretett-e bölcsődébe járni? ... -

Bölcsődei beszokás jellemzői: Könnyen beszokott nehezen szokott be hosszú idejű volt a beszokás

Mi a kedvenc játéka? ... AUTÓK

Kivel szokott játszani? ... TESTVÉREK

Mikor szokott dühös lenni? ... FÁRADT, NEM KAP MEG DOLGOKAT

Hogyan nyilvánul meg a dühe? ... HÍSZTI, CSAPKODÁS

Hogyan nyugtatható meg? ... TŰRELEMMEL 😊

Vannak-e félelmei? (Pl. sötét, ézengés) ... -

2. melléklet: 3-4 éves gyermekek megismerésének, fejlődésének nyomon követése (Forrás: A gyermek fejlődés nyomon követési naplója)

2021/2022 tanév

3-4 éves gyermekek megismerésének, fejlődésének nyomon követése

A legintenzívebben fejlődő képességek 3-4 éves korban

Nagymozgások: járás, futás, kúszás, mászás.

Testséma: önmaga felismerése, azonosítása, testrészek ismerete, énképe.

Finommotorika: mozgását a nagy ívű vonalvezetés uralja (fírka, kezdetleges emberi formák, fej-láb ember).

Szocializáció: Elszakad az anyától, létrehozza első családon kívüli kapcsolatait, barátokat választ, tanulja az alkalmazkodást, helyzetekhez, társakhoz, felnőttekhez. Elindul a másodlagos szocializáció folyamata, egy másféle alkalmazkodás, az otthonitól részben eltérő normák, szabályok rendszeréhez.

FIZIOLÓGIAI JELLEMZŐK, BIOLÓGIAI SZÜKSÉGLETEK

nov. febr. máj.

		nov.	febr.	máj.
A gyermek fizikuma korához képest	Gyenge			
	Közepes	X	X	X
Egyéb megjegyzések:	Erős			
A biológiai szükséglet zavarai	Bevizelés csak alváskor			
Egyéb megjegyzések:	Bevizelés néha napközben			
	Beszékelés			
	Visszatartás			
	Egyéb székeléssel kapcsolatos probléma			
	Nincs	X	X	X
A gyermek étkezése	Étkezési zavarral küzd			
Egyéb megjegyzések:	Felnőtt segítségével étkezik			
	Sok segítséggel étkezik			
	Segítséggel étkezik			
	Kis segítséggel önállóan étkezik			
	Önállóan étkezik	X	X	X
A gyermek higiénés Tevékenysége (WC, mosdó)	Felnőtt segítségével végzi el a tevékenységet			
	Sok segítséget igényel			
Egyéb megjegyzések:	Segítséget igényel	X		
	Kis segítséget igényel			
	Önállóan végzi el a tevékenységet		X	X
Öltözködés során	Felnőtt öltözteti	X		
Egyéb megjegyzések:	Sok segítséget igényel		X	
	Segítséget igényel			X
	Kevés segítséget igényel			
	Önállóan végzi a tevékenységet			

Pihenés során	Elutasítja a pihenést			
Egyéb megjegyzések: nov. utazás cseri kárpát febr. cseri φ	Az óvodában nehezen tud pihenni			
	Átmenetileg problémás, megnyugtatható			
	Eszköz szükséges a pihenéséhez	X		
	Nyugodtan pihen.	X	X	X
	Nehezen ébred			
	Kevés az alvásigénye			
	Sok az alvásigénye			
ÉRZELMI, AKARATI KÉPESSÉGEK				
A szülőtől való elválás jellemzői (beszokás)	Nem igényli a szülő jelenlétét			
	Hosszú ideig igényli a szülő jelenlétét			
Egyéb megjegyzések:	A szülő akadályozza az elválást			
	Többnyire igényli a szülő jelenlétét			
	Időnkén, igényli a szülő jelenlétét	X		
	Egyedül jön be a csoportba		X	X
A szülőtől való elválás tünetei	Az elválás nem viseli meg		X	X
Egyéb megjegyzések:	Az elválás megviseli (sírás, visszahúzódás)		X	X
	Az elválás megviseli, hosszú ideig tart			
	Az elválás többnyire nem viseli meg			
	Az elválás kicsit megviseli, rövid ideig tart	X		
Reakció a szülő érkezésekor (a szülő érkezésekor a szülő felé orientálódik-e)	Nem akar hazamenni, sír, s megfogalmazza			
	Várja a szülőt a nap folyamán, s nem játszik			
	Délután már várja a szülőt, igyekszik haza			
Egyéb megjegyzések:	A szülő érkezésekor a szülő felé orientálódik			
	Örömmel megy haza	X	X	X
Alapvető érzelmi jellemzők	Befelé forduló, szorongó.			
	Közömbös			
Egyéb megjegyzések:	Labilis		X	X
	Harsány			
	Kiegyensúlyozott, vidám	X		
Társakhoz fűződő érzelmi viszony	Lobbanékony, agresszív			X
	Támadó			
Egyéb megjegyzések:	Elutasító			
	Közömbös			
	Félénk, visszahúzódó			
	Alkalmazkodó, elfogadó	X	X	

Az óvodában dolgozó felnőttekhez fűződő érzelmi viszony	Elutasító			
	Közömbös			
	Egy felnőtthez kötődő			
Egyéb megjegyzések:	Nyitott, elfogadó	X	X	✓
	Negatív, alkalmanként pozitív önérvényesítés			
	Pozitív önérvényesítés, kérés, egyezkedés, stb.			
MOTOROS KÉPESSÉGEK				
A gyermek mozgása életkorához képest (Nagymozgások terén)	Összerendezetlen			
	Túl mozgékony			
	Gátolt			
Egyéb megjegyzések:	Fáradékony			
	Energikus			
	Harmonikus, összerendezett	X	X	X
Finommotoros mozgás	Nagy ívű vonalvezetés, firkálás jellemzi			
Egyéb megjegyzések:	Kezdetleges formaábrázolás figyelhető meg			
	Fej-láb emberábrázolás jellemző			
TESTSÉMA, ÉNKÉPE				
Önismeret, önazonosítás	Nem ismeri fel önmagát (1. szám 3. személy)			
Egyéb megjegyzések:	Önmagát felismeri, azonosítja			
	Önmagát felismeri, megnevezi (1.sz. 1.sz)	X	X	X
Testrészek ismerete (Ha önmagától nem nevezi meg, kérjük, hogy mutassa meg)	Nem ismeri a főbb testrészeit			
	Részben ismeri, megnevezi a főbb testrészeit, amit nem tud megnevezni, azt megmutatja			
Egyéb megjegyzések:	Többnyire ismeri a főbb testrészeit, meg is tudja nevezni			
	Ismeri a főbb testrészeit, meg is nevezi	X	X	X
	Átlagostól mélyrehatóbb a testrészek ismerete, ezeket meg is tudja nevezni			X
Oldaliság (kezesség)	Kialakulatlan			
Egyéb megjegyzések:	Kevert			
	Bal oldali			
	Jobb oldali	X	X	X

ÉRTELMI KÉPESSÉGEK

A gyermek érdeklődése (ha az óvodában is megvan az érzelmi biztonság)	Elutasító, passzív, ellenáll			
	Elutasító, ellenáll, de a távolból figyel			
	Alkalmanként bekapcsolódik, felnőttel rész vesz a játékban, tevékenységben			
Egyéb megjegyzések:	Bekapcsolódik a játékba, tevékenységekbe	X	X	X
	Rendszeresen bekapcsolódik a játékba, tevékenységekbe			
Gyermek játékának jellemzői	Szemlélődő, csak nézi a társak játékát			
Egyéb megjegyzések:	Társai mellett játszik			
	Az játékát, tevékenységet beszéd is kíséri	X	X	X
	Gyakorló játékot játszik			
	Építő, konstruáló játékkal szeret játszani	X	X	X
	Szerepjátékot játszik			
A gyermek eszközhasználata	Az eszközöket nem, vagy nem rendeltetésszerűen használja			
Egyéb megjegyzések:	Az eszközöket részben rendeltetésszerűen használja			
	Az eszközöket többségében rendeltetésszerűen használja			
	Az eszközöket rendeltetésszerűen használja	X	X	X
	Változó körülmények között is rendeltetésszerűen használja az eszközöket			
Fantázia	Fantáziavilága gazdag, szárnyaló			
Egyéb megjegyzések:	Tapasztalatok hiányossága miatt szegényes			
	Fantázia világa átlagos	X	X	X
ANYANYELVI KÉPESSÉGEK				
A gyermek beszéde	Nem beszél			
Egyéb megjegyzések:	Bizonyos szituációkban beszél			
	Beszél, de beszéde érthetetlen			
	Beszél, de beszédhibás	X	X	X
	Tisztán, érthetően beszél			
A gyermek beszédértése	Nem érti a közléseket			
Egyéb megjegyzések:	Helyzethez kötötten érti a közléseket			
	Részben érti a közléseket			
	Többszörre érti a közléseket	X	X	X
	Teljes mértékben érti a közléseket			
A gyermek beszédkedve	Fecsegő			
Egyéb megjegyzések:	Szívesen beszél, de nem kezdeményez			
	Kezdeményez, és szívesen beszél	X	X	X
	Gátolt, visszahúzódik			

A megfigyelések elemzése,
értékelése

A fejlesztésre irányuló tervek,
feladatok, tevékenységek

November

Ördültség megkezdés
életkorában.
Itt tevékenységük
behátrésműködik.
Itt bizonyos tevékeny-
kedés a fejlett-
kéig meghatározja
életkorát

Befelé fordulás.

Bár ez még életkori
törvényszerű, ami nagyon
megértéssel rendeződik.

Február

Itt külön kapcsolat-
ban van a hely-
teljesüléssel, ez határ-
sík van a gyermek
világában.
Ismeret helyen
nyugtatható meg.

Világosságrendezés,
keresett minták

Türelmi, megértés,
tolerancia

Május

Dacra megatartás.
Ebből a helyzetből
nem tud visszavonni
Fél órát is bírják

Ha nem várták,
akkor pánik-
gust, gátlásmentes!

3. melléklet: 4-5 éves gyermek megismerésének, fejlődésének nyomon követése (Forrás: A gyermek fejlődés nyomon követési naplója)

2022 | 2023 nevelési év

4-5 éves gyermekek megismerésének, fejlődésének nyomon követése

4-5-éves korban legintenzívebben fejlődő képességek

Nagymozgások: finomodás, mozgások tempója, ritmusa, iránya, térbeli helyzete változik.

Egyensúlyérzék fejlődése: járás, egyik lábon, állás, szökdelés, ugrálás labdagyakorlatok, ugróiskola, s különböző speciális gyakorlatok...

Szem-kéz, szem-láb koordináció: térbeli irányok észlelése, pl. test koordinált mozgása térben, téri viszonyok bemozgása, formaalakítás mozgással, különböző alakzatok végigmozgása...

Oldaliság: Független, vízszintes zóna kialakítása mozgásos feladatok gyakoroltatásával, adott tárgyhöz viszonyított testhelyzetek gyakorlása.

Testrészek: Testrészek megnevezése, testrészek és azok funkcióinak megnevezése.

Szocializáció: Továbbfejlődnek a társas képességek, kiszélesednek a szociális tapasztalatszerzés lehetőségei, a társak a viselkedés egyes fajtáit megerősítik, másokat pedig gátolnak. Tartósabb barátságok, együttműködési, alkalmazkodási képességek alakulnak.

MOTOROS KÉPESSÉGEK: NAGYMOZGÁSOK, FINOMMOZGÁS

nov. febr. máj.

Járás	Nem képes ütemesen járni			
Egyéb megjegyzések:	Részben képes ütemesen járni			
	Képes ütemesen járni	X	X	X
Kúszás, mászás	Nem képes kúszni, mászni			
Egyéb megjegyzések:	Kúszást, mászást, talajon technikailag helytelenül végzi			
	Kúszást, mászást talajon technikailag helyesen végzi			
	Kúszást, mászást minden eszközön technikailag helyesen végzi	X	X	X
Egyensúlyozás	Talajon bizonytalan az egyensúlyozása			
Egyéb megjegyzések:	Talajon képes az egyensúlyozásra			
	Padon, rézsútos, illetve fordított padon képes az egyensúlyozásra	X	X	X
Laterális dominancia (Oldaliság)	Jobb oldali dominancia, jellemző	X	X	X
	Bal oldali dominancia, jellemző			
Egyéb megjegyzések:	Dominancia, oldaliság, kialakulatlan			
	Dominancia, változó (kétkezesség)			
Finommotorika	Emberábrázolása, fej-kéz-láb			
Emberábrázolás	Emberábrázolása felismerhető, hiányos			
Egyéb megjegyzések:	Teljes az emberábrázolása, megjelennek a részletek	X	X	X

Papírminták vágása	Papírminta vágása során szem és a kéz koordinációja hiányzik, a forma felismerhetetlen			
Egyéb megjegyzések:	Egyszerű formák vágása során a szem-kéz koordináció működik, a forma felismerhető			
	A szem-kéz koordináció bonyolultabb formák esetén is megfelelő szintű	X	X	✓
	Nem képes az alapvető hajtogatási műveletek végzésére			
Hajtogatás	Segítséggel képes az alapvető hajtogatási műveletekre			
	Képes az alapvető hajtogatási műveletek végzésére			
	Finomabb mozgást igénylő hajtogatási műveleteket is képes végrehajtani	X	X	X
Egyéb megjegyzések:	Finomabb mozgások koordinálására nagyméretű eszközzel képes			
	Finomabb mozgások koordinálására kisméretű eszközzel, segítséggel képes			
	Finomabb mozgások koordinálására kisméretű eszközzel is pontosan képes	X	X	X
Téri tájékozódás, önmagához viszonyítva	Nem ismeri az alapvető térbeli irányokat			
	Az alapvető térbeli irányokat ismeri	X	X	✓
Egyéb megjegyzések:	A térbeli irányok ismerete bővült a jobb-bal kifejezésekkel			
	Mozgásminta utánzása	Mozgásmintát részben tudja utánozni		
Egyéb megjegyzések:	A mozgásminta elemeit kis tévesztéssel, folyamatosan képes utánozni			
	A mozgásminta elemeit folyamatosan és pontosan képes utánozni	X	X	X

TESTSÉMA

Testrészek ismerete	A fő testrészek azonosítására, megnevezésére segítséggel képes			
	A fő testrészek azonosítására, megnevezésére önállóan képes			
	A kevésbé ismert testrészeket is azonosítja, megnevezi	X	X	X
Önismeret	Külső jegyeit nem ismeri			
	Külső jegyeit többségében ismeri			
Egyéb megjegyzések:	Külső jegyeit biztosan ismeri			
	Mozgások végzése csukott szemmel	Csukott szemmel a testrészei többségét megmutatja		
Egyéb megjegyzések:	Csukott szemmel megmutatja a testrészeit			
	Csukott szemmel képes helyzetváltásra	X	X	X

ÉRTELMI KÉPESSÉGEK

ÉRZÉKELÉS Formafelismerés (Ha a megnevezés nehézséget jelent, kérjük, hogy az általunk megnevezett formára mutasson rá!) Egyéb megjegyzések:	A formákat nem ismeri fel			
	Egy-két formát felismer, megnevez			
	Három-négy formát felismer, megnevez			
	Négy-öt formát felismer, megnevez	x	x	x
	Több formát is felismer, de nem tudja mindet megnevezni			
Színismeret Egyéb megjegyzések:	Egyáltalán nem ismeri a színeket			
	Alapszíneket segítséggel felismeri			
	Alapszíneket ismeri A kiegészítő színeket is többnyire ismeri	x	x	x
Soralkotás Egyéb megjegyzések:	Azonos formájú különböző színű elemekkel képes sor folytatására (két-három elemmel)			
	Különböző formájú azonos színű elemekkel képes sor folytatására (két-három elemmel)			
	Képes bármilyen sor alkotására (két-három elemmel)	x	x	x
Időrendiség Egyéb megjegyzések:	Nem képes képek időrendi sorrendbe rendezésére			
	Két-három képet képes időrendi sorrendbe rendezni			
	Négy-öt képet képes időrendi sorrendbe rendezni Hat-hét képet képes időrendi sorrendbe rendezni	x	x	x
EMLÉKEZET Rövid távú vizuális (6 db látott tárgy megnevezése emlékezetből) Egyéb megjegyzések:	Csak segítséggel képes a felidézésre			
	Felidézése pontatlan, két elem megnevezésére képes			
	Felidézése részben pontos, három-négy elemet megnevez			
	Felidézése pontos, minden elemre emlékszik Felidézése pontos, más szempontokra is kiterjed (pl. sorrend)	x	x	x
Auditív (6 db hallott szó ismétlése) Egyéb megjegyzések:	Csak segítséggel tudja a szavakat felidézni			
	Felidézése pontatlan, két szót tud elismételni			
	Felidézése részben pontos, három-négy szót tud felidézni	x	x	x
	Felidézése pontos, minden szót fel tud idézni Felidézése pontos, más szempontokra is kiterjed (pl. sorrend)			

Sorrendi (6 db sorba rendezett tárgy felidézése)	Nem emlékszik a sorrendre			
	Az első két elemre emlékszik			
Egyéb megjegyzések:	Az első három-négy elem sorrendjét tudja felidézni	X	X	X
	Az első öt-hat elem sorrendjére tud visszaemlékezni			
Hosszú távú (Mese szereplőinek, cselekményének felidézése, kérdésekre)	Nem emlékszik pl. mese szereplőire			
	Egy szereplőt említ			
	Emlékezete pontatlan, két-három szereplőt említ			
	Emlékezete részben pontos, négy-öt szereplős			
	Emlékezete pontos, minden szereplőre, történésekre emlékszik	X	X	X
FIGYELEM	Rövid ideig koncentrálni, két-három perc			
Egyéb megjegyzések:	Nyolc-tíz percig tud koncentrálni			
	Tíz percen túl is tud koncentrálni	X	X	X
	Figyelme könnyen elterelődik, de visszaterelhető			
	Figyelemátvitelre is képes			
GONDOLKODÁS Szintje	Szemléletes cselekvő (manipuláció kell)			
	Szemléletes képszerű (kép, látvány kell)	X	X	X
Egyéb megjegyzések:	Elemi absztrakciós (szóban oldja meg)			
Gondolkodási műveletek analízis, szintézis.	A részeket nem tudja összeilleszteni			
	Részelemeket rak ki			
Egyéb megjegyzések:	Segítséggel kirakja a képet			
	Részelemeket teljes egészé tudja alakítani	X	X	✓
Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés	Nem képes azonosság, különbség megfogalmazására			
Egyéb megjegyzések:	Részben képes azonosság, különbözőség megfogalmazására			
	Többségében képes azonosságok, különbözőségek megfogalmazására	X	X	X
	Teljes mértékben képes az azonosságok, különbözőségek megfogalmazására			
Általánosítás, konkretizálás (Gyűjtőfogalom-alkotás, gyűjtőfogalmak alá sorolás)	Nem képes általánosításra, konkretizálásra			
	Részben képes általánosításra, konkretizálásra			
	Többségében képes általánosításra, konkretizálásra	X	X	X
Egyéb megjegyzések:	Teljes mértékben képes általánosításra, konkretizálásra			

Számolási képesség	Nem tud elszámolni tízig			
Egyéb megjegyzések:	Tízig segítséggel számol			
	Tízig biztonsággal számol, növekvő sorban	X	X	X
	Tízről csökkenő sorban segítséggel számol			
	Tízről csökkenő sorban is biztonsággal számol			
Műveletvégzés (elvétel, hozzáadás, pótlás)	Műveletek végzésére nem képes			
	Hatos számkörben biztonsággal végez műveleteket, hozzáadást, elvételt	X	X	X
	Műveletek végzésére, kis segítséggel tízes számkörben képes			
ÉRZELMI, AKARATI KÉPESSÉGEK				
Érzelmi reakciók kifejeződése	Visszafogott, nem, vagy alig mutatja ki érzelmeit			
Egyéb megjegyzések:	Hajlamos a végletekre, viselkedését hosszú ideig szélsőséges érzelmi megnyilvánulások jellemzik, segítséggel sem nyugszik meg (agresszió, dac, duzzogás)	X	X	
	Érzelmi megnyilvánulásai egy ideig erősek, de kis segítséggel rendeződnek			
	Érzelmi megnyilvánulásai hevesek, de rövid idő után segítség nélkül stabilizálódnak			
	Viselkedését a kiváltó hatásnak megfelelő, reális érzelmi megnyilvánulások jellemzik			X
A gyermek feladattudata	Nem vesz részt a tevékenységekben			
Egyéb megjegyzések:	Részt vesz a tevékenységekben, de hamar feladja			
	Részt vesz a tevékenységekben, melynek során folyamatosan megerősítést, segítséget igényel			
	A tevékenység elkezdésekor biztatást igényel, s végig a tevékenységben marad	X	X	X
	A tevékenységet önállóan végigviszi			
A gyermek szabálytudata	A szabályokat nem tartja be			
Egyéb megjegyzések:	A szabály betartásához állandó ellenőrzés, szóbeli megerősítés szükséges			
	A szabály betartásához elegendő a metakommunikációs jelzés			
	A szabályt ellenőrzés nélkül is betartja	X	X	X

SZOCIALIZÁCIÓ

A gyermek közösségben elfoglalt helye	Magányos, nincs baráti köre			
	Nincs kölcsönös kapcsolata			
Egyéb megjegyzések:	Egy kölcsönös kapcsolata van			
	Több kölcsönös kapcsolata van	X	X	X
	Több kölcsönös kapcsolata van, sokan választják			
A gyermek együttműködési képessége, alkalmazkodóképessége	Nem képes az együttműködésre, zavarja a tevékenységet			
Egyéb megjegyzések:	Nem vesz részt együttműködést igénylő tevékenységekben			
	Nem képes alkalmazkodásra, társaival indulatos			
	Csak egy-két társával képes együttműködni, hozzájuk alkalmazkodni			
	Több gyermekhez képes alkalmazkodni, velük együttműködni	X	X	X

ANYANYELVI KÉPESSÉGEK

Beszéde	Nem beszél, beszédét aktív szókinccs nem jellemzi			
Egyéb megjegyzések:	Önként választott némaság jellemzi (mutizmus)			
	Általános szókinccsének szegényessége beszédét akadályozza			
	Beszéde érthető, jól artikulál, választékosan fejezi ki magát	X	X	X
Általános szókinccse	Aktív általános szókinccse szegényes			
Egyéb megjegyzések:	Aktív általános szókinccse átlagos			
	Aktív általános szókinccse gazdag, árnyalt			
Mondatalkotás	Egyszavas mondatok jellemzik			
Egyéb megjegyzések:	Tómondatokat alkot			
	Többnyire bővített mondatokat alkot			
	Összefüggéseket kifejező, összetett mondatokban beszél	X	X	X
Szövegértés	Nem érti meg a rövid mesét			
Egyéb megjegyzések:	Részben érti meg a mesét, az összefüggéseket nem észleli			
	A történetet megérti, az összefüggéseket részben felismeri			
	Az egész történetet, mesét megérti, az összefüggéseket felismeri	X	X	X
Artikulációs képesség	Beszéde érthetetlen			
Egyéb megjegyzések:	Több hangot hibásan képez (hangok felsorolása)	X	X	X
	Hangképzése helyes			

A megfigyelések elemzése,
értékelése

A fejlesztésre irányuló tervek,
feladatok, tevékenységek

November

Sokszor hívta észre az
onit. Azt is elmondta,
hogy az onit elvették.
Ez nagyon megrökönytet.
Tegyük feljebb
magán elvétel van
bonyolult hiány,
dolgozik a névelőket
törzseire

Prichel'gas
feltekerés
javasolt, ha
ez a megfigyelés
nem esik ki.

Február

Teljesen lenyugodott.
Itt hisztik elan'at.
Gyermekprichel'ic
váltak eddig 2 alba-
dommal.
Finom motorikája
vagyis fitt.

Prichel'ic
további fejlesztés.

Május

Teljesen lenyugodott
Prichel'ic-ekben ha
jól van hely.
Ha újra felvesszük
a problémát, akkor
fogva újra vesszük

Logopédiai fejlesztés
javasolt. Tegyük meg
a betétdolgozást.

4. melléklet: 5-7 éves gyermek megismerésének, fejlődésének nyomon követése (Forrás: A gyermek fejlődés nyomon követési naplója)

2023 / 2024

5-7 éves gyermekek megismerésének, fejlődésének nyomon követése

5-7 éves korban legintenzívebben fejlődő képességek

Finommotorika: Apró részletek kidolgozása, cselekmények, profilábrázolás megjelenése, kézműves tevékenységekben való jártasság megszerzése.

Térbeli és síkbeli irányok ismerete: balról jobbra történő haladás, az irányok automatizálása, relációk automatizálása.

Értelmi képességek: Értelmi képességek: Fejlődik az érzékelési modalitások integrációja, szándékos figyelem időintervalluma, relációs szókinccs használatának képessége, koncentráció, feladattartás,

problémamegoldó képesség, növekszik az ismeretszerzés igénye, emlékezet terjedelme.

Elemi gondolkodási műveletek kialakulnak: fogalomismeret, tájékozottság, összehasonlítás, megkülönböztetés, következtetés, ítéletalkotás, analízis-szintézis, konkretizálás, általánosítás, csoportosítás, osztályozás, számfogalom, téri-időbeli viszonyok, szerialitás területein.

Szocializáció: Óvodáskor végére egyre nagyobb jelentőséggel bír a felnőttekhez és a kortársakhoz fűződő viszony, a barátságok elmélyülnek, interiorizálódnak a társas viselkedés szabályai, normák, értékek, kompromisszumkészség, együttműködés, alkalmazkodás válik jellemzővé.

TESTI ÉRETTSÉG, MOTOROS KÉPESSÉGEK

nov. febr. máj.

		nov.	febr.	máj.
Fizikum	Erős fizikum			
Egyéb megjegyzések:	Gyenge fizikum			
	Közepes fizikum	X		
Állóképesség	Gyenge állóképesség			
Egyéb megjegyzések:	Kiemelkedő állóképesség			
	Átlagos állóképesség	X		
Gyorsaság	Lassú			
Egyéb megjegyzések:	Átlagos	X		
	Gyors			
NAGYMOZGÁSOK Járás	Nem képes ütemesen járni			
	Részen képes az ütemes járásra			
Egyéb megjegyzések:	Képes ütemre járni			
	Tempóváltoztatás után is képes ütemesen járni	X		
Mozgásminta utánzása	Két elem utánzására képes			
Egyéb megjegyzések:	Három elemet folyamatosan utánoz, négy elemnél már téveszt			
	Négy elem folyamatosan ismétlődő pontos utánzására képes	X		

FINOMMOTORIKA Emberábrázolás	Nem alakult ki a vonalvezetés dominanciája				
	Emberábrázolása felismerhető, részben hiányos				
	Teljes az emberábrázolása, kétvonalas kidolgozású, részletek megjelennek	X			
	Teljes az emberábrázolás, megjelenik a profilábrázolás, térbeli dimenziók				
Vonaltartás	Finommozgását nem képes úgy irányítani, hogy a vonalközben maradjon				
	Széles vonalközben képes irányítani finommozgását				
	Keskeny vonalközben képes irányítani finommozgását	X			
Szem-kéz koordináció	Finommozgását nagyméretű eszközzel képes koordinálni				
	Finomabb mozgások koordinálására kisméretű eszközzel, részben képes	X			
	A finomabb mozgások koordinálására kisméretű eszközzel is pontosan képes				
Tájékozódás a térben	Részben ismeri az alapvető térbeli irányokat (lent, fent, előtte, mögötte stb.)				
	Az alapvető térbeli irányokat ismeri				
	A jobb és a bal irányok felismerésében téveszt				
	A térbeli irányokat megváltozott körülmények között is felismeri, alkalmazza	X			
Tájékozódás a síkban	Az alapvető irányokat a síkban részben ismeri				
	Az alapvető irányokat a síkban ismeri				
	A síkban megváltozott körülmények esetén részben tud tájékozódni				
	Megváltozott körülmények között minden helyzetben tud tájékozódni a síkban	X			
ÉRTELMELI KÉPESSÉGEK					
Szenzoros integráció Különböző ingerek összerendezése (hallás, látás)	Auditív és vizuális ingerek összerendezésére, integrációjára részben képes				
	Vizuális és auditív ingerek összerendezésére többnyire képes				
	Vizuális és auditív ingerek integrációjára, összerendezésére képes	X			
Szeriális emlékezet (sorrendi)	Felidézése pontatlan				
	Felidézése kevésbé pontos				
	Felidézése többnyire pontos				
	Felidézése pontos, az irányokra is kiterjed	X			

Figyelem (szándékos)	Rövid ideig tud koncentrálni			
	Figyelemkoncentrációra általában képes			
	Figyelemkoncentrációra többnyire képes			
	Figyelemkoncentrációra hosszú ideig képes (30-35 perc)	X		
	Figyelme megtapad			
	Figyelme könnyen elterelődik			
	Figyelme könnyen elterelődik, de visszaterelhető			
	Figyelemátvitelre képes			
	Figyelemmegosztásra képes			
Gondolkodási szint	Szemléletes cselekvő (manipulációra van szüksége)			
	Szemléletes képszerű (kép látványa szükséges)			
	Elemi absztrakciós (szóban oldja meg)	X		
Analízis, szintézis	A részeket nem tudja összeilleszteni			
	Részelemeket rak ki			
	A kép felét tudja kirakni			
	A kép nagy részét kirakja, kis segítséggel			
	A részelemeket teljes képpé alakítja	X		
Összehasonlítás	Nem képes azonosság, különbözőség felismerésére			
	Részben képes azonosság és különbözőség felismerésére, megfogalmazására			
	Többnyire képes az azonosság, különbözőség felismerésére, megfogalmazására	X		
	Minden esetben képes a különbözőség és az azonosság felismerésére, megfogalmazására			
Számsor ismerete	Nem tud önállóan számolni			
	Tízíg kis segítséggel számol			
	Tízíg növekvő és csökkenő sorban képes számolni			
	Képes húszig számolni	X		
	Képes számkör átlépésével húsztól is tovább számolni			
Matematikai műveletvégzés	Műveletek végzése nehézséget okoz			
Egyéb megjegyzések:	Műveletek végzésére hatos számkörben képes			
	Tíz-es számkörön belül műveletek végzésére segítséggel képes	X		
	Műveletek végzésére biztonsággal képes tízes számkörön belül			
	Tíz-es átlépésére is képes a műveletek végzése során			

ÉRZELMI AKARATI KÉPESSÉGEK

Érzelmi tudatosság	Az alapvető érzelmeket nem ismeri fel, nem tudja megnevezni			
Egyéb megjegyzések:	Az alapvető érzelmeket részben felismeri, megnevezi			
	Az alapvető érzelmeket felismeri, megnevezi	X		
Empátia	Empatikus reakcióra képes adott helyzetben, segít társának	X		
Egyéb megjegyzések:	Nem képes empatikus reakcióra, megijed, nem tud segíteni			
	Közömbösen reagál az együttérzést kívánó helyzetekben			
	Semmilyen szinten nem tudja átérezni mások fájdalmát, nem tud együttérző viselkedést mozgósítani			
Feladattudat	Nehezen motiválható a tevékenységekben való részvételre			
Egyéb megjegyzések:	Részt vesz a tevékenységben, de hamar feladja			
	Részt vesz a tevékenységben, de folyamatos segítséget, megerősítést igényel			
	A tevékenység kezdetekor biztatást igényel, és végig a tevékenységben marad			
	A tevékenységeket önállóan és motiváltan végigviszi	X		
Szabálytudat	A szabályokat többnyire ellenőrzés mellett tartja be			
Egyéb megjegyzések:	A szabályt időnkénti ellenőrzés mellett tartja be			
	A szabály betartásához metakommunikációs jelek is elégségesek	X		
	A szabályokat önállóan, kontroll nélkül is betartja			
Késleltetés	Nem képes késleltetésre			
Egyéb megjegyzések:	Részben képes a késleltetésre			
	Többnyire képes a késleltetésre			
	A meghatározott ideig, jelig képes a késleltetésre	X		
Monotóniatűrés	Hamar abbahagyja a tevékenységet			
Egyéb megjegyzések:	Figyelme többször elterelődik, rövid ideig tevékenykedik			
	Figyelme többször elterelődik, de könnyen visszatér, a feladatot átlagos ideig végzi			
	Egyenletes figyelemkoncentrációval hosszú ideig végzi a feladatot	X		

SZOCIALIZÁCIÓS KÉPESSÉGEK

Udvariassági szokások	Nem tartja be				
Egyéb megjegyzések:	Részben tartja be				
	Betartja	X			
	A gyermek közösségben elfoglalt helye	Senki nem választja, periférián helyezkedik el			
Egyéb megjegyzések:	Nincs kölcsönös kapcsolata, néhányan választják				
	Egy kölcsönös kapcsolata van, néhányan választják				
	Több kölcsönös kapcsolata van, néhányan választják				
	Három vagy több kölcsönös kapcsolata van, sokan választják	X			
Együttműködési képesség	Többnyire képes együttműködni				
Egyéb megjegyzések:	Részben képes együttműködni				
	Megegyezéssel együttműködésre képes				
	Alkalmazkodási képesség	Nem képes alkalmazkodni			
Egyéb megjegyzések:	Részben képes az alkalmazkodásra				
	Minden helyzetben képes az alkalmazkodásra	X			

ANYANYELVI KÉPESSÉGEK

Beszédhanghallás (Hasonló hangzású hangok megkülönböztetése, hangok hosszúságának megkülönböztetése)	Nem képes a hallási differenciálásra				
	Néhány esetben képes a hallási differenciálásra				
	Többségében képes a hallási differenciálásra				
	Teljes mértékben képes a hallási differenciálásra	X			
Egyéb megjegyzések:					
Szövegértés	Nem érti meg a mesét, történetet				
Egyéb megjegyzések:	Részben érti meg a mesét, történetet, részben ismeri fel az összefüggéseket				
	A történetet, mesét megérti, de az összefüggéseket nem				
	A mesét, történetet megérti, összefüggéseket felismeri, az időrendi sorrendet is helyesen észleli, rendezzi	X			
Általános szókincs	Szegényes				
Egyéb megjegyzések:	Hiányos				
	Átlagos	X			
	Gazdag				

Összefüggő beszéd	Rövid tömondatokat alkalmaz			
	Bővített összetett mondatokat használ			
	Képes összefüggő történetet, mesét alkotni	X		
Artikuláció	Hangképzése hibás (hangok felsorolása)			
Egyéb megjegyzések:	Logopédus kezeli	X		
	Hangképzése helyes, hibátlan			

A megfigyelések elemzése, értékelése	A fejlesztésre irányuló tervek, feladatok, tevékenységek
<p>November</p> <p>Sokat fejlődött. Minden tevékenységben örömet és kelvényt vezet. Igazi nagy csoportos lett belőle.</p>	<p>Logopédiai fejlesztés</p>
<p>Február</p>	
<p>Május</p>	

5. melléklet: Szülői tájékoztatás (Forrás: A gyermek fejlődés nyomon követési naplója)

Szülői tájékoztatás időpontjai

3-4 éves korban Megfigyelések, tapasztalatok	Megállapodások, nevelési tanácsok	Szülő aláírása
2022 február (100.) önbízottsága, fejlett- kifejezésre készségei	Jelen nyelvi művelés fejlesztés nem igényel	
május Dacor megatartás nem ma helyre a helyreállítás	Az nem helyre állítás megatartás gy. javított	
4-5 éves korban Megfigyelések, tapasztalatok	Megállapodások, nevelési tanácsok	Szülő aláírása
2022 február Dührohama mentes	phidoligás kellések ajánlatok.	
2023 május Dührohama elcsúszta. Pszichika	Legyidre fejlesztés	
5-6 éves korban Megfigyelések, tapasztalatok	Megállapodások, nevelési tanácsok	Szülő aláírása
november Sokat fejlőd- ött. Szociális meggyes- oportos lett.	Legyidre fejlesztés	
február		
6-7 éves korban Megfigyelések, tapasztalatok	Megállapodások, nevelési tanácsok	Szülő aláírása
november		
február		

6. melléklet: A gyermek pedagógiai véleménye

Pedagógiai Vélemény

Születési idő: 2018.04.09.

Születési hely: [REDACTED]

Anyja neve: [REDACTED]

A kisfiú a [REDACTED] Óvodába jár. A jellemzés 2022. november 22-én készült.

A gyermek 2021.09.01-től jár óvodába. Mindem reggel 8 - 16:30-ig az óvodában tartózkodik.

Óvodába járása rendszeres. Csak betegség miatt, nagyon ritkán hiányzik az óvodából.

A csoport szokás és szabályrendszerét ismeri, be is tartja azokat.

A csoporttársai kedvelik, kialakult baráti kapcsolatai vannak, barátaival szinte mindent együtt csinálnak.

Feladathelyzetbe bevonható, egy tevékenységben a figyelme hosszabb ideig fenntartható, ügyes, értelmes kisfiú.

A csoportban dolgozó felnőttekhez nagy mértékben ragaszkodik, naponta odajön hozzánk megölel és elmondja, hogy nagyon szeret bennünket.

A kisfiú viselkedésében már a tavalyi tanévben és az idei tanévben is gyakran tapasztaltuk, hogy egyre többször nagyon zaklatott.

Ilyenkor már reggel zaklatottan érkezik az óvodába, nagy sírással válik el az anyukájától.

Az adott helyzetből semmilyen módszerrel nem tudjuk őt kizökkenteni, sokszor a közelébe sem enged bennünket. Kiabál, ordít, toporzékol, előfordult többször, hogy székeket dobált és ha a közelébe mentünk meg is rúgott bennünket. A csoporttársai ilyenkor döbbenet nézik, befogják a fülüket a kisebb gyerekek megijednek és sírnak.

Az esetek többsége fél órát vagy akár egy órát is eltartanak, aztán magától megnyugszik és mintha semmi sem történt volna, úgy viselkedik.

Előfordul gyakran az is, hogy alvásidőben, alváskor sír fel, viszont ilyenkor engedi, hogy ölbe vegyük, simogassuk, nyugtatgassuk, ilyenkor is nagyon nehezen lehet rá hatni és általában egész alvásidő alatt sír.

Vannak napok, amikor egészen nyugodt és kiegyensúlyozott.

Az elmúlt időszakban az esetek heti rendszerességgel, 1-2 alkalommal előfordultak.

Az elmúlt két hétben viszont meglepően tapasztaltuk, hogy a kisfiú minden reggel egészen nyugodt és jókedvvel érkezik az óvodába.

Nyugodt, befogadó, családias, légkörrel, mintát nyújtó szeretetteljes bánásmódunkkal, türelmünkkel igyekszünk segíteni a kisfiú helyzetének alakulását.

[REDACTED]
Óvodapedagógus

Hallgatói nyilatkozat:

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréseről és eredetiségéről

A hallgató neve: DOSZTÁLY BOGLÁRKA
A Hallgató Neptun kódja: TS1DSV
A dolgozat címe: VÁLÁS SZEMÉLYSÉGFORMÁLÓ HATÁSÁNAK VIZSGÁLATA
A megjelenés éve: 2024. ESETTANULMÁNYON KERESZTÜL
A konzulens intézetének neve: NEVELÉSTUDOMÁNYI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: GYERMEKNEVELÉSI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: 2024. év 04. hó 26. nap

Dosztály Boglárka
Hallgató aláírása

Konzulensi nyilatkozat:

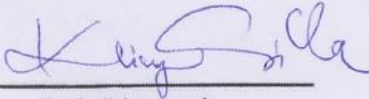
NYILATKOZAT

DOSZTÁLY BOGLÁRKA (név) (hallgató Neptun azonosítója: TS1DSV)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024. év. 04. hó. 23. nap.

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.